

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Rundskriv

Nr. Q-42/2015

Vår ref. 12/6663

Dato 15.12.2015

Retningslinjer om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land

Innhold	
Retningslinjer om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land	5
Retningslinjenes hovedinnhold	6
1. Rettslig rammeverk	8
1.1 Grunnloven	8
1.2 FNs barnekonvensjon	8
1.3 Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen	8
1.4 Barnevernloven	8
1.5 Utlendingsloven	9
1.6 Wienkonvensjonen av 1963 om konsulært samkvem	10
1.7 Internasjonale konvensjoner om barne bortføring	10
1.8 Haagkonvensjonen 1996	10
2 Barnevernets undersøkelse av bekymringsmeldinger	12
2.1 God kommunikasjon og samarbeid med familien	12
2.2 Bruk av tolk	12
2.3 Kontakte foreldre i utlandet	13
2.4 Kontakte andre omsorgspersoner eller barnevernmyndigheter i utlandet	13
3 Barneverntiltak	14
3.1 Hjelpetiltak	14
3.2 Pålegg om hjelpetiltak	15
3.3 Akuttvedtak	15
3.4 Omsorgsovertakelser	15
3.5 Fratakelse av foreldreansvar	16
3.6 Tvangsadopsjon	16
4 Særlig om muligheten for alternativ oppfølging av barnet i utlandet	17
4.1 Saker der barneverntjenesten vurderer å fremme sak om omsorgsovertakelse	17
4.2 Opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse	19
5 Fosterhjemsplassing	19
5.1 Fosterhjemsplassing i barnets familie eller nære nettverk	19
5.2 Hensynet til barnets etniske, religiøse, språklige og kulturelle bakgrunn	20
6 Samvær	20
6.1 Samvær på eget morsmål	20
6.2 Samvær med søsken	21
6.3 Samvær med øvrig familie	21
6.3 Dekning av utgifter til samvær når foreldre bor utenfor Norge	21
6.4 Visum for å ha samvær i Norge	22
7 Samarbeid med utlendingsmyndighetene	22
7.1 Barnevernmyndighetene og utlendingsmyndighetene	22
7.2 Innhenting av opplysninger fra utlendingsmyndighetene og mottak	22
7.3 Utgivelse av opplysninger om barnevernsaken til utlendingsmyndighetene	23

7.4 Særlig om samarbeid ved sak om omsorgsovertakelse	24
8 Særlig om barnevernsaker når familier søker beskyttelse (asyl) eller har fått endelig avslag på søknad om oppholdstillatelse (ulovlig opphold).....	25
8.1 Barneverntiltak når familier søker beskyttelse (asyl).....	25
8.2 Familier som har fått endelig avslag på søknad om oppholdstillatelse (ulovlig opphold)	27
8.3 Saker hvor foreldre får avslag på asylsøknad og barnet får innvilget opphold	28
9 Barneverntjenestens mulighet til å innhente informasjon fra utenlandske myndigheter.....	29
9.1 Innledning.....	29
9.2 Innhente informasjon for å opplyse barnevernsaken.....	29
9.3 Begrensninger i personopplysningsloven.....	30
10 Utenlandske myndigheters tilgang til informasjon i en barnevernsak.....	30
10.1 Utenlandske myndigheter er ikke part i en barnevernsak.....	30
10.2 Tilgang til opplysninger fra en privat part.....	30
10.3 Tilgang til opplysninger fra barneverntjenesten.....	31
11 Fullmektig for den private part.....	32
11.1 Rett til å bli representert ved advokat eller annen fullmektig.....	32
11.2 Fullmektigens tilgang til opplysninger.....	32
11.3 Fullmektigens deltakelse i møter med barneverntjenesten.....	33
11.4 Flere fullmektiger	33
12 Konsulær bistand i barnevernsaker	33
12.1 Innledning.....	33
12.2 Utenlandske utenriksstasjoners deltakelse i møter med barneverntjenesten	34
12.2.1 Deltakelse i møter når foreldre eller barn ønsker det	34
12.3 Utenlandske utenriksstasjoners tilstedeværelse i fylkesnemnda og domstolen.....	34
12.3.1 Tilstedeværelse i fylkesnemnda	34
12.3.2 Tilstedeværelse for en utenriksstasjon som er fullmektig for en privat part	35
12.3.3 Tilstedeværelse i domstolen	36
12.3.4 Representanter fra utenriksstasjoner kan vitne i saken.....	36
12.4 Utenriksstasjoners rett til møte og kommunikasjon med barn under barnevernets omsorg. Varsel til barnets utenriksstasjon.....	36
12.4.1 Om konsulærkonvensjonen	36
12.4.2 Møte og kommunikasjon med barn plassert i fosterhjem eller institusjon etter vedtak om omsorgsovertakelse	36
12.4.3 Møte og kommunikasjon med barn tvangsplassert i institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker.....	37
12.4.4 Avslag - ikke enkeltvedtak som kan påklages.....	37
12.4.5 Varsel til utenriksstasjonen ved oppnevning av verge eller formynder	37
12.4.6 Varsel til utenriksstasjonen ved sak om omsorgsovertakelse.....	37
12.4.7 Varsel ved tvangsplasseringer av barn med alvorlige atferdsvansker	38
12.4.8 Foreldre kan alltid kontakte utenriksstasjon.....	38
13 Barn som forlater Norge.....	38

13.1 Bekymringsmelding til barnevernmyndigheter i utlandet	38
13.2 Bortføring fra barnevernet.....	39
14 Råd og veiledning til barneverntjenesten	40
15 Kontaktinformasjon til relevante aktører.....	40

Retningslinjer om behandlingen av barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land

Mange barn i Norge har tilknytning til et annet land og har foreldre eller øvrig familie i utlandet. Barn med utenlandsk statsborgerskap kan være i Norge for en kortere eller lengre periode, ha lovlig eller ulovlig opphold. Noen familier søker om beskyttelse (asyl) og noen barn bor i Norge fordi foreldrene har arbeidsinnvandret. Dette kan være både EØS-borgere eller borgere fra land utenfor EØS-samarbeidet. Barnevernet må ta hensyn til slike forhold ved vurderingen av hvilke barneverntiltak som er til barnets beste.

Barnevernsaker som omhandler barn med utenlandsk statsborgerskap eller som har sterk tilknytning til andre land kan være utfordrende for barneverntjenesten. Disse sakene kan være vanskelig å få tilstrekkelig utredet og det kan være krevende å vurdere hvilke tiltak som vil være til barnets beste. Slike saker kan også få stor politisk oppmerksomhet og medieoppmerksomhet i utlandet. Retningslinjene vil gi informasjon om hvordan barnevernet kan håndtere sakene, herunder om undersøkelser, tiltak og mulighetene for alternativ oppfølging av barnet i utlandet. Retningslinjene inneholder en særlig omtale av barn som søker asyl eller som oppholder seg i Norge ulovlig. Det er også et eget kapittel om barneverntjenestens samarbeid med utlendingsmyndighetene.

Stadig flere utenriksstasjoner i Norge ønsker å gi konsulær bistand til barn eller foreldre i barnevernsaker. Utenriksstasjoner ønsker blant annet å få tilgang til informasjon i enkeltsaker, delta på møter med barneverntjenesten, overvære saker i fylkesnemnda samt å møte barn under barnevernets omsorg. Retningslinjene vil gi informasjon om hvilken rolle utenlandske myndigheter kan ha i barnevernsaker og hvordan barneverntjenesten kan forholde seg til henvendelser fra utenriksstasjoner.

Rundskrivet er utarbeidet med innspill fra Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Utlendingsdirektoratet, Sentralenheten for Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker og Utlendingsnemnda har også bidratt.

Retningslinjenes hovedinnhold

- **Barneverntjenesten må ta hensyn til barnets tilknytning til Norge og andre land ved vurderingen av hvilke barneverntiltak som er til barnets beste.**
 - Barnet kan være norsk eller utenlandsk statsborger, bo fast eller midlertidig i Norge, ha en pågående utlendingssak, ha lovlig eller ulovlig opphold. Disse forhold kan ha betydning ved vurderingen av hvilke barneverntiltak som er til barnets beste.
- **God kommunikasjon med foreldre er avgjørende for å skape tillit og for å kunne samarbeide om hjelpetiltak.**
 - Barneverntjenesten må sørge for at familien forstår hva saken gjelder og hvordan barneverntjenesten kan bistå. Det skal benyttes kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer. Barn skal ikke brukes som tolk.
- **Barnevernet arbeider ut fra mildeste inngreps prinsipp og det skal ikke treffes vedtak om omsorgsovertakelse med mindre det er nødvendig og til barnets beste.**
 - Det kan ikke treffes vedtak om omsorgsovertakelser for barn på ferie eller gjennomreise. I andre tilfeller må det vurderes konkret om barnet har sterk nok tilknytning til Norge til at det kan treffes et så inngripende tiltak.
- **Barneverntjenesten skal undersøke om barnet har tilknytning til andre land før det fremmes sak om omsorgsovertakelse.**
 - Barneverntjenesten skal alltid forsøke å komme i kontakt med foreldre i utlandet.
 - Hvis barnet har sterk tilknytning til et annet land, for eksempel familie i landet der barnet er statsborger, skal barneverntjenesten vurdere om barnet kan få oppfølging i utlandet som et alternativ til omsorgsovertakelse i Norge.
 - Hvor grundige slike undersøkelser skal være, vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak.
 - Barnevernloven åpner i dag ikke for plasseringer i andre land. Oppfølging i utlandet som alternativ til tiltak i Norge, kan bare skje med samtykke fra foreldre.
- **Samarbeid mellom barnevernet og utlendingsmyndighetene.**
 - Dersom familien har en pågående utlendingssak skal barneverntjenesten innhente informasjon om barnet og familien fra utlendingsmyndighetene.
 - Barneverntjenesten oppfordres til å gi informasjon til utlendingsmyndighetene når dette ivaretar barnets interesser også i utlendingssaken.
- **Barneverntjenestens håndtering av henvendelser fra utenlandske myndigheter.**
 - Utenlandske myndigheter, særlig ambassader, etterspør informasjon og ønsker å møte sine borgere som er under barnevernets omsorg (konsulær bistand).
 - Barneverntjenesten skal som hovedregel tilrettelegge for konsulær kontakt når barn og foreldre ønsker det. Barneverntjenesten kan kun i unntakstilfeller nekte konsulær kontakt hvis det foreligge konkrete omstendigheter som tilsier at det ikke er til barnets beste.

- **Barneverntjenesten bør samarbeide med utenlandske myndigheter, herunder ambassader for å opplyse barnevernsaken og ivareta barnet.**
 - Barneverntjenesten kan gi informasjon og samarbeide med utenlandske myndigheter hvis foreldrene samtykker eller hvis barneverntjenesten vurderer at et samarbeid vil opplyse barnevernssaken og dermed være i barnets interesse.

- **Adopsjon krever særlig tungtveiende grunner. Ved en adopsjon brytes alle rettslige bånd mellom barn og biologiske foreldre og øvrig familie.**
 - Departementet er av den oppfatning at det ikke skal treffes vedtak om adopsjon mot foreldrenes vilje når barnet og foreldrene ikke har permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett i Norge.

- **Barneverntjenesten skal henvende seg til fylkesmannen ved behov for råd og veiledning. Fylkesmannen kan henvende seg til Bufdir ved behov.**

- **Haagkonvensjonen 1996**
 - Regjeringen arbeider for at Norge skal ratifisere Haagkonvensjonen 1996 i løpet av 2016. Konvensjonen legger opp til samarbeid og informasjonsutveksling med andre konvensjonsland.
 - Ved ratifikasjon av konvensjonen vil Norge få regler om frivillige plasseringer i fosterhjem og institusjon i andre konvensjonsland. En barnevernsak vil også unntaksvis kunne overføres til et annet konvensjonsland når dette anses å være til barnets beste.
 - Det skal opprettes en sentralmyndighet etter konvensjonen som skal gi veiledning til kommunene og bistå i dialog med utenlandske myndigheter. Rundskrivet vil bli justert når konvensjonen har trådt i kraft i Norge.

1. Rettslig rammeverk

1.1 Grunnloven

Etter Grunnloven § 104 har barn krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger og avgjørelser som berører barn. Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Videre skal statens myndigheter legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.

1.2 FNs barnekonvensjon

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen) er det mest sentrale internasjonale regelverket vi har til beskyttelse av barns rettigheter. Barnekonvensjonen er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven, jf. § 2. Ved motstrid mellom barnekonvensjonen og annen lovgivning, skal barnekonvensjonen gå foran, jf. menneskerettsloven § 3.

Særlig relevante bestemmelser i konvensjonen er artikkel 2, 3, 9, 12, 20 og 21. Norge er forpliktet etter konvensjonen til å beskytte alle barn som oppholder seg i Norge på en ikke-diskriminerende måte. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle avgjørelser som involverer barn. Barn skal gis anledning til å bli hørt i alle saker som berører barnet. Barnekonvensjonen åpner for at barn unntaksvis kan flytte til fosterhjem eller institusjon eller adopteres mot foreldrenes vilje, hvis det er nødvendig av hensyn til barnets beste.

1.3 Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen

Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) av 4. november 1950 er gjort til norsk lov gjennom menneskerettsloven, jf. § 2. Ved motstrid mellom konvensjonen og annen norsk lov, har konvensjonen forrang, jf. § 3.

Etter EMK artikkel 8 nr.1 har enhver rett til respekt for privatliv og familieliv. Rett til familieliv som følger av artikkel 8 er ikke absolutt. Offentlige myndigheter kan gjøre inngrep i familielivet dersom de vilkårene for inngrep som er nærmere regulert i artikkel 8 nr. 2 er oppfylt. Inngrepet må være i samsvar med lov og være nødvendig i et demokratisk samfunn og være forankret i nærmere angitte hensyn, i barnevernsaker vil dette være hensynet til barnets beste. Hva som anses "nødvendig i et demokratisk samfunn" vil bero på omstendighetene i den enkelte sak. Det må vurderes om tiltaket er rimelig og hensiktsmessig og tiltaket må ses i lys av rettsutviklingen og samfunnsutviklingen. Det avgjørende er at staten benytter akseptable virkemidler for å oppnå formålet (forholdsmessighet). Å overta omsorgen for et barn mot foreldrenes vilje er et inngrep i familielivet. Det kan likevel være et nødvendig og forholdsmessig inngrep sett hen til barnets beste.

1.4 Barnevernloven

Barnevernets arbeid er regulert i Lov om barneverntjenester av 17. juni 1992 (barnevernloven) med forskrifter. Barnevernsaker i Norge må løses innenfor rammene av barnevernloven.

Barnevernloven gjelder for alle barn som oppholder seg i Norge, jf. barnevernloven § 1-2. Dette gjelder uavhengig av barnets statsborgerskap, oppholdsstatus eller oppholdstid. Alle barn i Norge skal beskyttes mot vold, overgrep og omsorgssvikt. Barneverntjenesten må likevel ta barnets og familiens tilknytning til Norge og andre land med i en helhetsvurdering

når den vurderer hvilke tiltak som skal settes inn for å ivareta det enkelte barn.¹ Barnets beste er et grunnleggende prinsipp i barnevernloven. Det skal legges avgjørende vekt på finne tiltak som er til barnets beste.

Barns medvirkning

Barn skal gis mulighet til medvirkning og at det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn kan ha en egen tillitsperson som skal bidra til å styrke barn og unges medvirkning og innflytelse i barnevernet. Se barnevernloven § 4-1 og forskrift om medvirkning og tillitsperson.²

Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn kan få oppnevnt en egen talsperson i saker som skal behandles for fylkesnemnda, jf. barnevernloven § 7-9 med forskrift. Talspersonen skal være talerør for barnet, og skal være uavhengig av barneverntjenesten og barnets foreldre.³ Fylkesnemnda oppnevner ofte talsperson for barn under 15 år.

Barn over 15 år som forstår hva saken gjelder er part i barnevernsaken og kan gjøre partsrettigheter gjeldende. Fylkesnemnda kan også innvilge partsrettigheter til barn som er yngre enn 15 år i særlige tilfeller. I saker som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part. Dette følger av barnevernloven § 6-3.

1.5 Utlendingsloven

Vilkårene for at utlendinger kan reise inn og oppholde seg i Norge er regulert i Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven) av 15. mai 2008 med tilhørende forskrifter. Utlendinger, både voksne og barn, som kommer fra land utenfor EØS og som skal oppholde seg i Norge må ha oppholdstillatelse hvis oppholdet varer utover tre måneder.

Det er som hovedregel Utlendingsdirektoratet (UDI) som i første instans (etter søknad) avgjør om vilkårene for å kunne få oppholdstillatelse er oppfylt. Et avslag fra UDI kan påklages til Utlendingsnemnda (UNE), som er en uavhengig klageinstans. Avgjørelsesmyndighet kan unntaksvis være delegert til politiet eller norske utenriksstasjoner. UDI vil da være klageinstans over avslag som blir påklaget.

Det er ulike grunnlag for å kunne få oppholdstillatelse i Norge, blant annet arbeidsinnvandring, utdanningsopphold, familieinnvandring, søknad om beskyttelse (asyl) eller fordi det foreligger sterke menneskelige hensyn eller en særlig tilknytning til Norge (opphold på humanitært grunnlag). Dersom vilkårene for beskyttelse (asyl) ikke er oppfylt skal UDI av eget tiltak vurdere om det er grunnlag for å gi oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Oppholdstillatelse gir utlendingen rett til å oppholde seg i Norge og å ta arbeid her. Alle disse ulike grunnlagene gir i første omgang en tidsavgrenset (midlertidig) oppholdstillatelse. Oppholdstillatelsen kan danne grunnlag for permanent oppholdstillatelse i

¹ Se Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 17 og 18.

² <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-06-01-697?q=medvirkning>

³ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-02-18-203?q=forskrift+om+talsperson>

medhold av utlendingsloven § 62. Permanent oppholdstillatelse gis i dag etter tre års botid dersom visse vilkår er oppfylt.⁴ Botidskravet er imidlertid foreslått hevet til fem år.⁵

EØS-borgere har oppholdsrett i Norge og har følgelig ikke plikt til å søke om oppholdstillatelse. EØS-borgere kan oppholde seg i Norge i inntil tre måneder forutsatt at de ikke blir en byrde for offentlige velferdsordninger. Opphold utover tre måneder forutsetter at de kan forsørge seg selv, ved for eksempel egne midler eller arbeid. Familiemedlemmer som ikke er EØS-borgere kan få familiegjenforening med EØS-borgere. EØS-borgere som har hatt sammenhengende lovlig opphold i Norge i fem år kan få varig oppholdsrett.

Utlendinger fra land utenfor EØS som skal arbeide eller drive ervervsvirksomhet må ha oppholdstillatelse som gir dem adgang til å jobbe i Norge.

Hensynet til barnets beste er et grunnleggende hensyn i alle saker som berører barn. Dette følger av Barnekonvensjonen artikkel 3, og er uttrykkelig nedfelt i sentrale bestemmelser i utlendingsloven, se §§ 38 tredje ledd og 70 første ledd. Barn har også rett til å bli hørt i saker som berører dem etter barnekonvensjonen artikkel 12. Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis rett til å bli hørt før det treffes avgjørelse i saker som vedrører dem etter utlendingsloven, jf. utlendingsloven § 81 annet ledd og utlendingsforskriften § 17-3.

1.6 Wienkonvensjonen av 1963 om konsulært samkvem

Norge er part i Wien-konvensjonen om konsulært samkvem av 1963 (konsulærkonvensjonen). Konsulærkonvensjonen legger til rette for at konsulær stasjon skal kunne yte bistand til sine statsborgere i utlandet. Konsulær bistand defineres gjerne som de tjenester et lands myndigheter tilbyr sine borgere i utlandet. Den konsulære stasjonen kan være barnets ambassade, generalkonsulat eller konsulat (heretter utenriksstasjoner). Dette innebærer at utenriksstasjoner i Norge kan bistå egne borgere i møte med norske myndigheter. Konsulærkonvensjonen har bestemmelser om blant annet varsling, informasjon om og tilgang til barn som er utenlandske borgere. Utenriksstasjoners mulighet til å ivareta egne borgeres interesser i Norge må imidlertid skje innenfor rammen av norsk lov, herunder FN's barnekonvensjon og barnevernloven. Se mer om konsulær bistand i barnevernsaker i punkt 12.

1.7 Internasjonale konvensjoner om barnebortføring

Norge er tilsluttet to internasjonale konvensjoner om barnebortføring: Haagkonvensjonen av 25. oktober 1980 og Europarådskonvensjonen av 20. mai 1980. Begge konvensjonene er gjennomført i norsk rett ved lov av 8. juli 1988 nr. 72 (barnebortføringsloven). I tillegg er Norge part i en nordisk konvensjon som gjelder mellom de nordiske landene. Haagkonvensjonen 1980 er mest praktisk og anvendt av flest land. Når barn er bortført fra barnevernet, kan norske myndigheter kreve barnet tilbakelevert i henhold til de internasjonale konvensjonene. Se nærmere om bortføring fra barnevernet i punkt 13.2.

1.8 Haagkonvensjonen 1996

Norge arbeider for å ratifisere Haagkonvensjonen av 19. oktober 1996 om kompetanse (jurisdiksjon), lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid om foreldreansvar og tiltak

⁴ Se utlendingsloven § 62.

⁵ Se Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 27.03.2015 - Høring – endringer i utlendingsloven og utlendingsforskriften – hevet botidskrav for permanent oppholdstillatelse mv. – endringer i statsborgerloven.

for beskyttelse av barn. Konvensjonen er et internasjonalt regelverk for å forebygge og løse foreldretvister, barnevernsaker og barne bortføringsaker der barn har tilknytning til flere land.

Konvensjonen gir blant annet regler om:

- Hvilke lands myndigheter som kan treffe beskyttelsestiltak for barn (jurisdiksjon)
- Samarbeid og informasjonsutveksling mellom konvensjonslandene. Hvert konvensjonsland må ha en sentralmyndighet som landene kan kommunisere gjennom
- Prosedyrer for å plassere barn i fosterhjem og institusjon i et annet konvensjonsland
- Prosedyrer og vilkår for unntaksvis å overføre en sak fra et konvensjonsland til et annet

I juni 2015 samtykket Stortinget i å ratifisere Haagkonvensjonen 1996. Stortinget vedtok også en egen lov om gjennomføring av konvensjonen og endringer i barneloven, ekteskapsloven og barnevernloven for å tilpasse norsk rett til konvensjonen.⁶ Departementet tar sikte på at konvensjonen og endringene i blant annet barnevernloven kan tre i kraft i Norge i løpet av 2016.

Når konvensjonen trer i kraft vil jurisdiksjonsbestemmelsen i barnevernloven § 1-2 endres i tråd med konvensjonens bestemmelser. Hovedregelen etter konvensjonen er at staten der barnet har vanlig bosted kan treffe alle nødvendige beskyttelsestiltak for barnet. Det samme gjelder for barn som er flyktning, internt fordrevet eller hvis barnets bosted ikke lar seg fastsette. Dersom barnet oppholder seg i et land, men har vanlig bosted i et annet land, kan staten der barnet oppholder seg treffe midlertidige vedtak og vedtak i akutt situasjoner. Dette vil gjenspeiles i barnevernloven § 1-2.

I tillegg vil det bli regulert i ny § 4-4a i barnevernloven at barn kan plasseres i fosterhjem eller institusjon i andre konvensjonsstater som et frivillig hjelpetiltak. Flere vilkår må være oppfylt, blant annet at foreldre og barn over 12 år må samtykke og at plasseringen er forsvarlig og til barnets beste. Slike plasseringer kan kun skje som et hjelpetiltak og ikke etter en omsorgsovertakelse. Bestemmelsen vil også åpne for at barn kan plasseres i fosterhjem eller institusjon i Norge på bakgrunn av vedtak truffet i en annen konvensjonsstat.

Haagkonvensjonen 1996, artikkel 8 og 9 åpner for at en barnevernsak unntaksvis kan overføres fra et konvensjonsland til et annet. I ny lov om gjennomføring av Haagkonvensjonen 1996 § 5 er det regulert at overføring av en sak kan skje på alle stadier av saken, og skal følge de prosessreglene som gjelder for sakstypen. Dette innebærer at en barnevernsak kan overføres også etter at det er truffet et tvangsvedtak i Norge. Det sentrale vilkåret for å overføre en sak er at det andre landet er bedre egnet til å vurdere barnets beste.

De fleste barn og foreldre som søker asyl i Norge kommer fra land som ikke har tiltrådt Haagkonvensjonen 1996. Det vil derfor som hovedregel ikke være mulig å frivillig plassere barn i fosterhjem eller institusjon i land som asylsøkere kommer fra, eller å overføre barnevernsaker til disse landene.⁷

Departementet gjør oppmerksom på at Haagkonvensjonen 1996 og de ovennevnte lovendringene først vil tre i kraft i løpet av 2016. Departementet vil derfor komme tilbake

⁶ Se Prop. 102 LS (2014-2015) om ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 og forslag til endringer i barneloven, ekteskapsloven og barnevernloven ble enstemmig vedtatt av Stortinget i juni 2015:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/prop.-102-l-2014-2015/id2406764/>

⁷ I 2015 er 41 land som har tiltrådt konvensjonen, herunder alle EU-landene.

med mer informasjon om Haagkonvensjonen 1996s anvendelse i barnevernsaker når konvensjonen trer i kraft.

2 Barnevernets undersøkelse av bekymringsmeldinger

2.1 God kommunikasjon og samarbeid med familien

Barneverntjenesten har rett og plikt til å undersøke barnets omsorgssituasjon når det er rimelig grunn til å anta at barnet eller familien har behov for barneverntiltak, jf. barnevernloven § 4-3. Barneverntjenestens plikt til å åpne undersøkelsessak ved bekymring for et barn gjelder for alle barn som oppholder seg i Norge.

Det er viktig at barneverntjenesten undersøker barnets totale omsorgssituasjon og familieforhold. Undersøkelsene skal likevel ikke være mer omfattende enn nødvendig og må derfor tilpasses sakens alvorlighetsgrad og hvilke tiltak som kan bli aktuelle.

Barneverntjenesten må opplyse saken så godt som mulig, innenfor barneverntjenestens tidsfrister⁸. Undersøkelsen skal likevel gjennomføres på en skånsom måte, og ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier. Barneverntjenesten må i hver enkelt sak vurdere omfanget av undersøkelsen og hvilke opplysninger som er nødvendige å innhente for å avgjøre om det er grunnlag for å iverksette tiltak.

God kommunikasjon og samarbeid med familien er sentralt i barneverntjenestens arbeid. Hvis en familie har en annen språklig, religiøs eller kulturell bakgrunn må barneverntjenesten ta hensyn til dette i møte med barnet og familien. Barneverntjenesten må ta seg tid til å sette seg inn i den enkelte families situasjon og behov.

Ikke alle familier er kjent med barnevernet som en offentlig myndighet. Det er derfor viktig at barneverntjenesten gir grundig og god informasjon om barneverntjenestens arbeid, hvordan barnevernet kan bistå familien og om barn og foreldres rettigheter.

2.2 Bruk av tolk

Barnevernloven gir hjemmel til å treffe inngripende tvangsvedtak. Hensynet til forsvarlig saksbehandling og partenes rettssikkerhet står derfor sterkt. I barneverntjenestens arbeid med den enkelte familie er det avgjørende at alle parter forstår detaljene i og konsekvensene av det som blir sagt og skrevet. Dette er viktig for at barneverntjenesten kan oppfylle sin veilednings- og informasjonsplikt⁹ overfor familier og sørge for at saken er så godt opplyst som mulig før det tas avgjørelser. Barneverntjenesten må benytte kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer. Barn skal ikke brukes som tolk i barneverntjenestens saksbehandling.¹⁰

⁸ En undersøkelse skal gjennomføres snarest mulig og senest innen tre måneder. I særlige tilfeller kan fristen være seks måneder, jf. barnevernloven § 6-9. Barneverntjenesten skal undersøke og opplyse saken etter reglene i barnevernloven § 4-3 og forvaltningsloven § 17.

⁹ Jf. forvaltningsloven § 11 og 17.

¹⁰ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har sendt på høring et forslag om endring i forvaltningsloven å innføre et forbud mot bruk av barn som tolk. Se høringsnotatet: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/Innforing-av-et-forbud-mot-bruk-av-barn-som-tolk-i-forvaltningsloven/id761108/>

2.3 Kontakte foreldre i utlandet

Dagens familiemønstre innebærer at et barn kan ha tilhørighet til to hjem. Dersom foreldrene bor hver for seg, innebærer dette at barneverntjenesten i de fleste tilfeller må ta kontakt med begge foreldrene og innhente de opplysningene som er nødvendige for å kartlegge barnets totale omsorgssituasjon. Begge foreldre skal, uavhengig av foreldreansvaret, normalt informeres om at det er opprettet en undersøkelsessak og grunnlaget for saken.

Barneverntjenesten må derfor også kontakte foreldre som bor i utlandet for å informere om at det er opprettet en undersøkelsessak. Det kan imidlertid ikke kreves at barneverntjenesten foretar omfattende undersøkelser for å finne ut hvor en forelder i utlandet befinner seg, når barneverntjenesten oppretter undersøkelsessak. Dersom barneverntjenesten vurderer å fremme sak om omsorgsovertakelse er det imidlertid spesielt viktig at foreldre i utlandet kontaktes. En forelder som oppholder seg i utlandet og som ønsker å få daglig omsorg for barnet sitt i Norge, kan få informasjon fra barneverntjenesten om muligheten til å reise sak etter barneloven om foreldreansvar og/eller daglig omsorg.¹¹

Hvis barneverntjenesten får kontakt med begge foreldre kan barneverntjenesten også lettere kartlegge hvilken tilknytning barnet har til personer i Norge og andre land, herunder om barnet har annen familie i utlandet.

Barneverntjenesten kan henvende seg til myndighetene i det landet forelderens oppholder seg for å komme i kontakt med forelderens. Barnets utenriksstasjon i Norge eller norsk utenriksstasjon i utlandet vil kunne bistå med kontaktinformasjon til lokale myndigheter i utlandet. Utlendingsmyndighetene ved Utlendingsdirektoratet (UDI) eller Utlendingsnemnda (UNE) kan også ha informasjon av interesse som er opplyst i utlendingssaken, og kan ved behov bistå med kontaktinformasjon eller andre opplysninger om forelder eller andre omsorgspersoner i utlandet.¹²

Hvis en av foreldrene selv har forklart at den ikke har eller ikke ønsker å ha kontakt med barnet, vil barneverntjenesten kunne legge dette til grunn i sin videre behandling av saken.

Hvis barneverntjenesten er i tvil om familiens oppholdsstatus i Norge, skal den innhente opplysninger fra utlendingsmyndighetene (UDI og/eller UNE). Barneverntjenesten har en plikt til å opplyse saken så godt som mulig før vedtak treffes.¹³ Familiens oppholdsstatus kan ha betydning for vurdering av barnevernsaken og hvilke omsorgsløsninger som anses å være til barnets beste. Se mer om samarbeid med utlendingsmyndighetene i punkt 7.

2.4 Kontakte andre omsorgspersoner eller barnevernmyndigheter i utlandet

Barneverntjenesten skal undersøke barnets totale omsorgssituasjon og familieforhold. Dette kan også innebære undersøkelser av barnets øvrig familie/nettverk eller barnevernmyndigheter i utlandet.

Dersom barneverntjenesten vurderer en omsorgsovertakelse og barnet har sterk tilknytning til et annet land, skal barneverntjenesten vurdere om barnet kan få oppfølging fra øvrig

¹¹ Se departementets veileder om forholdet mellom barneloven og barnevernloven:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/ny-veileder-om-forholdet-mellom-barnever/id731863/>

¹² De fleste barn med utenlandsk statsborgerskap vil ha en kontakt med utlendingsmyndighetene. Det vil derfor være sannsynlig at det foreligger informasjon i utlendingssaken om barnets tilknytning til andre land og omsorgspersoner i utlandet. Se mer om samarbeid med utlendingsmyndighetene i punkt 7 og om barnevernsaker når familier søker asyl eller har ulovlig opphold i punkt 8.

¹³ Se forvaltningsloven § 17.

familie/nettverk eller myndigheter i landet. Hvor omfattende undersøkelsene av familie nettverk i utlandet skal være, må vurderes konkret blant annet ut fra barnets tilknytning til Norge og andre land, sakens karakter. Hvorvidt foreldrene ønsker oppfølging i utlandet vil ha betydning for hvor omfattende undersøkelsene skal være.

Barnevernloven har ikke regler om plassering av barn i utlandet. Barnevernet kan derfor ikke plassere et barn i utlandet som et tiltak etter barnevernloven. For at barnet skal kunne ivaretas i utlandet som et alternativ til et barneverntiltak i Norge, må dette skje i samarbeid med foreldrene.¹⁴

Se mer om alternativ oppfølging i utlandet i punkt 4.

3 Barneverntiltak

3.1 Hjelpetiltak

Barneverntjenesten kan gi hjelpetiltak til alle barn som oppholder seg i Norge, uavhengig av statsborgerskap, oppholdsstatus eller oppholdstid i Norge. Dette gjelder også for barn og familier som bor i asylmottak¹⁵ og barn som har ulovlig opphold.

Barneverntjenesten skal gi hjelpetiltak når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, jf. barnevernloven § 4-4. Formålet med å gi hjelpetiltak er å bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter.

Barneverntjenesten arbeider etter det mildeste inngreps prinsipp. Dette innebærer at det ikke skal anvendes mer inngripende tiltak enn nødvendig for å oppnå målet med tiltaket. Noen foreldre kan ha behov for å styrke foreldreferdigheter og relasjonen mellom barn og foreldre. Barneverntjenesten kan tilby ulike foreldrestøttende tiltak. Det er viktig at barneverntjenesten er i god dialog med foreldrene og at de får mulighet til å samarbeide om hjelpetiltak. Dette vil kunne virke forebyggende og være et alternativ til omsorgsovertakelse.

I noen tilfeller er ikke hjelpetiltak tilstrekkelig til at barnets omsorgssituasjon bedres. I slike tilfeller kan barneverntjenesten vedta at barnet skal flytte utenfor hjemmet i en midlertidig periode, for eksempel til familie eller nettverk, jf. barnevernloven § 4-4 fjerde ledd. En slik flytting krever samtykke fra foreldrene og barn som er part i saken.¹⁶ Frivillig plasseringer utenfor hjemmet kombinert med at familien får annen oppfølging, vil for noen familier kunne bidra til positive endringer slik at det ikke blir nødvendig med en omsorgsovertakelse.

Noen familier kan ha slektninger i utlandet som foreldrene vil skal ta vare på barnet fremfor at barnet flytter i fosterhjem i Norge. Det er imidlertid ikke regler i barnevernloven som per i dag åpner for å plassere barn i fosterhjem eller institusjon i utlandet som et hjelpetiltak.¹⁷ For at barnet skal kunne ivaretas i utlandet som et alternativ til et barneverntiltak i Norge, må dette skje i samarbeid med foreldrene. Se mer om alternative oppfølging for barnet i utlandet i punkt 4.

¹⁴ Se punk 1.8 om Haagkonvensjonen 1996 og endringer i barnevernloven som åpner for frivillig plasseringer i og overføring av saker til andre konvensjonsstater.

¹⁵ Se mer om barneverntiltak når familier søker asyl eller har ulovlig opphold i punkt 8.

¹⁶ Dersom barnet er part i saken, må også barnet samtykke. Se mer om barns medvirkning under punkt 1.4.

¹⁷ Se imidlertid punkt 1.8 om Haagkonvensjonen 1996 og ny barnevernlov §4-4a som ikke har trådt i kraft ennå, om frivillige plasseringer i fosterhjem eller institusjon i utlandet.

3.2 Pålegg om hjelpetiltak

Stortinget har vedtatt å endre barnevernloven og utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak. Formålet med lovendringen er å forbedre situasjonen til barnet og forebygge mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelse der dette kan unngås. Det vil være adgang til å pålegge hjelpetiltak for alle som oppholder seg i Norge, uavhengig av barnets statsborgerskap, oppholdsstatus eller oppholdstid i Norge. Ved lovendringen får barneverntjenesten mulighet til å komme tidligere inn med hjelp i hjemmet, også i de tilfellene der foreldrene ikke ønsker hjelp. Dette samsvarer med barnevernlovens utgangspunkt om at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, og at hjelp primært skal gis i hjemmet.

Lovendringen ble vedtatt av Stortinget våren 2015 og vil etter planen tre i kraft 1. april 2016.

3.3 Akuttvedtak

Barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten kan treffe midlertidig vedtak om å plassere et barn utenfor hjemmet når det er fare for at barnet blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, jf. barnevernloven § 4-6 annet ledd. Det kan treffes akuttvedtak for alle barn som oppholder seg i Norge, uavhengig av barnets statsborgerskap, oppholdsstatus eller oppholdstid i Norge. Også barn som har svak tilknytning til Norge, for eksempel barn som er på gjennomreise eller ferie, skal få bistand fra barnevernet i en akuttsituasjon.¹⁸

Det kreves imidlertid en sterkere tilknytning til Norge enn et ferieopphold for at norske myndigheter kan overta omsorgen for et barn.¹⁹ Hvis det er truffet et akuttvedtak for et barn som er på ferie eller annet kortvarig opphold i Norge, og barneverntjenesten er bekymret for barnets omsorgssituasjon, skal barneverntjenesten som en hovedregel henvende seg til barnevernmyndighetene i landet barnet har vanlig bosted og anmode dem om å følge opp barnet og familien. Se mer om mulighet for alternativ oppfølging i utlandet i punkt 4.

3.4 Omsorgsovertakelser

Fylkesnemnda kan treffe vedtak om å frata foreldre omsorgen for et barn dersom barnet blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt etter vilkårene i barnevernloven § 4-12 første ledd. Eksempler på omsorgssvikt er at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet eller at det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får. Et vedtak om omsorgsovertakelse kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i. Det skal ikke treffes vedtak om omsorgsovertakelse hvis det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-12 annet ledd. Det følger av barnevernloven § 4-1 at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til barnets beste.

Barnevernloven gjelder for alle barn som oppholder seg i Norge. Det går ikke frem av loven at barnet må ha en spesiell tilknytning til Norge for at omsorgsovertakelse skal være aktuelt. I lovens forarbeider står det imidlertid at inngrep av mer langvarig karakter kun vil komme på tale ved mer langvarig opphold i landet.²⁰ En omsorgsovertakelse vil ofte være et langvarig tiltak. Når et opphold skal anses langvarig og om det krever lovlig opphold i Norge, er imidlertid ikke nærmere omtalt i lovens forarbeider. Departementet legger til grunn at fylkesnemnda ikke kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse for barn som er på gjennomreise eller ferie i Norge. I andre tilfeller må fylkesnemnda vurdere om barnet har sterk nok tilknytning til Norge til at norske myndigheter kan treffe vedtak om omsorgsovertakelse.

¹⁸ Se Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 18.

¹⁹ Se Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 18.

²⁰ Se Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 18.

Fylkesnemnda må foreta en konkret vurdering ut fra omstendighetene i den enkelte sak. Relevante momenter i vurderingen vil være begrunnelsen for oppholdet, varigheten av oppholdet og barnets tilknytning til Norge for øvrig.²¹

Barneverntjenesten må foreta grundige vurderinger av om barn blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt, og om en omsorgsovertakelse er nødvendig og til barnets beste. Før barneverntjenesten fremmer en sak for fylkesnemnda er det viktig at barneverntjenesten undersøker om barnet har tilknytning til andre land. Se mer om alternative oppfølging for barnet i utlandet i punkt 4. Hvis barneverntjenesten er i tvil om familiens oppholdsstatus i Norge, skal barneverntjenesten ta kontakt med utlendingsmyndighetene for å få nærmere informasjon. Se mer om samarbeid med utlendingsmyndighetene og omsorgsovertakelser av barn som søker asyl eller som har ulovlig opphold i Norge, i punkt 7 og 8.

3.5 Fratakelse av foreldreansvar

Når fylkesnemnda har vedtatt å overta omsorgen for et barn, kan den også vedta at foreldrene skal fratras foreldreansvaret i sin helhet, jf. barnevernloven § 4-20 første ledd. Fratakelse av foreldreansvar innebærer at foreldre ikke lenger har medbestemmelsesrett i avgjørelser om barnet. Når foreldrene fratras foreldreansvaret må det oppnevnes ny verge for barnet.

Barnevernloven gjelder for alle personer som oppholder seg i landet, men hovedprinsippet er at inngrep etter barnevernloven må tilpasses oppholdets varighet.²² Barnets tilknytning til Norge vil dermed ha betydning ved vurderingen av om fylkesnemnda kan frata foreldrene foreldreansvaret.

Fratakelse av foreldreansvar er et svært inngripende tiltak og departementet mener at det kun i helt spesielle tilfeller kan treffes vedtak om fratakelse av foreldreansvaret når barnet og foreldrene ikke har permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett i Norge.²³ Det må foretas en konkret vurdering ut ifra omstendighetene i den enkelte sak. Det kan for eksempel være nødvendig og til barnets beste å frata foreldreansvaret i situasjoner der foreldrene er forsvunnet slik at viktige avgjørelser som ligger til foreldreansvaret kan bli ivaretatt av en verge.

Hvis barneverntjenesten er i tvil om familiens oppholdsstatus, skal barneverntjenesten innhente informasjon fra utlendingsmyndighetene om status i utlendingssaken og barnet og familiens situasjon og familieforhold, for å få saken tilstrekkelig opplyst. Slik informasjon må legges frem for fylkesnemnda.

3.6 Tvangsadopsjon

Når foreldrene er fratatt foreldreansvaret for barnet, kan fylkesnemnda gi samtykke til adopsjon mot foreldrenes vilje hvis vilkårene i barnevernloven § 4-20 annet og tredje ledd er oppfylt. Samtykke kan gis dersom det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, eller at barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlig problemer for barnet om det blir flyttet. I tillegg kreves det at adopsjonen vil være til barnets beste, at adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet og har vist seg skikket til å oppdra barnet som sitt eget. Videre kreves det at vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er til stede. Blant annet er det krav om at barn som har fylt tolv år må samtykke. Et vedtak om tvangsadopsjon

²¹ Se punkt 1.8 om endring av barnevernloven 1-2 som følge av norsk ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996.

²² Jf. Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) s. 17-18.

²³ Se mer om utlendingsloven i punkt 1.5

må være i overenstemmelse med FNs barnekonvensjon og den europeiske menneskerettskonvensjonen, herunder artikkel 8 om retten til familieliv.

Tvangsadopsjon er et svært inngripende tiltak som innebærer at de rettslige bånd mellom foreldre og barn, og øvrig familie brytes. Barnevernloven gjelder for alle barn som oppholder seg i landet, men hovedprinsippet er at inngrep etter barnevernloven må tilpasses oppholdets varighet. Barnets tilknytning til Norge vil dermed ha betydning ved vurderingen av om fylkesnemnda kan gi samtykke til adopsjon mot foreldrenes vilje.

Departementet er av den oppfatning at det ikke skal treffes vedtak om adopsjon mot foreldrenes vilje når barnet og foreldrene ikke har permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett i Norge.²⁴ Har barneverntjenesten fremmet sak om tvangsadopsjon der barnet og familien har en utlendingssak skal barneverntjenesten legge frem for fylkesnemnda informasjon fra utlendingsmyndighetene om status i utlendingssaken og barnet og familiens situasjon og familieforhold.

Barnevernloven stenger ikke for at det kan treffes vedtak om adopsjon mot foreldrenes vilje når et barn har sterk tilknytning til et annet land, for eksempel ved statsborgerskap. Barnets tilknytning til et annet land vil imidlertid være et sentralt moment i vurderingen av om tvangsadopsjon er nødvendig og til barnets beste, sett hen til blant annet barnets språk, kultur og religion. Det følger også av adopsjonsloven § 18 at det skal legges vekt på om det vil medføre betydelig ulempe for barnet om adopsjonen vil ha gyldighet i landet som barnet har sterk tilknytning til. Dette skal inngå som et moment i vurderingen av om adopsjonen er til barnets beste, jf. adopsjonsloven §§ 2 og 18. Barn med utenlandsk statsborgerskap som adopteres av en norsk statsborger blir statsborger ved adopsjonen dersom barnet er under 18 år på adopsjonstidspunktet. Barnet får automatisk norsk statsborgerskap, og beholder sitt opprinnelige statsborgerskap.²⁵

4 Særlig om muligheten for alternativ oppfølging av barnet i utlandet

4.1 Saker der barneverntjenesten vurderer å fremme sak om omsorgsovertakelse

For noen barn kan det være til barnets beste at foreldre får hjelp fra familie/nettverk i utlandet eller av utenlandske barnevernmyndigheter til å ivareta barnet, fremfor en omsorgsovertakelse og plassering i Norge. Dette vil blant annet avhenge av barnets tilknytning til Norge og barnets tilknytning til et annet land, for eksempel gjennom statsborgerskap, tidligere bosted, språk, kultur, familie og nettverk. Barneverntjenesten skal ta barnets tilknytning til Norge og andre land med i vurderingen av hvilke tiltak som er nødvendige og til barnets beste.

Barnevernloven har per i dag ikke regler om å plassere barn i fosterhjem eller institusjon i utlandet som et tiltak etter barnevernloven. Barneverntjenesten kan derfor ikke bestemme at barnet skal forlate Norge eller få oppfølging av personer eller myndigheter i utlandet. For at barnet skal kunne ivaretas i utlandet som et alternativ til et barneverntiltak i Norge, må dette skje i samarbeid med foreldrene. Det er kun foreldre som kan bestemme at et barn skal flytte til utlandet. Foreldre kan bestemme dette i kraft av sitt foreldreansvar, såfremt

²⁴ Se Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet uttalelser om tvangsadopsjon i Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v. s. 40.

²⁵ Barnet får da dobbeltstatsborgerskap. Se Lov om norsk statsborgerskap 10. juni 2005 nr. 51 (statsborgerloven) § 5. Se Ot.prp. nr. 41 (2004-2005) s. 75.

barneverntjenesten ikke har truffet midlertidig akuttvedtak eller overtatt omsorgen for barnet. Hvis foreldre i utgangspunktet ikke ønsker at barnet skal ivaretas i utlandet, bør barneverntjenesten likevel gå i dialog med foreldre og utenlandske myndigheter for å undersøke om det er best for barnet å få oppfølging i utlandet.

Dersom barneverntjenesten vurderer en omsorgsovertakelse og barnet har sterk tilknytning til et annet land, er det viktig at barneverntjenesten vurderer om barnet kan få oppfølging fra øvrig familie/nettverk eller myndigheter i landet. Hvor omfattende undersøkelsene skal være må vurderes konkret blant annet ut fra barnets tilknytning til Norge og andre land. Barneverntjenesten kan ikke selv foreta undersøkelser utenfor Norges grenser og er i slike tilfeller avhengig av samarbeid med barnets foreldre og myndigheter i utlandet. Barneverntjenesten kan etterspørre informasjon fra og utgi informasjon til utenlandske myndigheter dersom foreldrene samtykker eller hvis formålet med informasjonsutveksling er å ivareta barnet.²⁶ Barneverntjenesten kan også kontakte norske utenriksstasjoner i det aktuelle landet for bistand.

På bakgrunn av opplysninger fra foreldrene eller utenlandske myndigheter, kan barneverntjenesten for eksempel undersøke om det er tanter, onkler eller besteforeldre i utlandet som ønsker å ivareta barnet, eller om barnet kan få bistand fra utenlandske barnevernmyndigheter.

Norske utlendingsmyndigheter kan også ha relevant informasjon om familierelasjoner i Norge eller utlandet som det er opplyst om i utlendingssaken og andre forhold som det er av betydning å ha kjennskap til, for eksempel relevant landinformasjon. Hvis familien har en utlendingssak eller barneverntjenesten er i tvil om familiens oppholdsstatus, skal barneverntjenesten innhente informasjon fra utlendingsmyndighetene.

Dersom barneverntjenesten mener den beste løsningen vil være at barnet får oppfølging i utlandet, vil det ikke være behov for at barneverntjenesten fremmer sak om omsorgsovertakelse. Departementet er klar over at barneverntjenesten i slike saker vil stå overfor krevende vurderinger. Vurderingene er likevel nødvendige for å avgjøre hva slags oppfølging som vil være til barnets beste.

Også foreldre kan samarbeide med sin utenriksstasjon og hjemlandets myndigheter for å innhente informasjon om alternativ oppfølging i utlandet. Slik informasjon bør foreldrene legge frem for barneverntjenesten. Det er barneverntjenesten som har et ansvar for å opplyse saken. Barneverntjenesten må derfor vurdere opplysninger fra foreldrene om alternativ oppfølging i utlandet. Dersom barneverntjenesten likevel velger å fremme sak om omsorgsovertakelse må informasjon om alternativ oppfølging i utlandet og barneverntjenestens vurdering inngå i begjæringen om tiltak som sendes fylkesnemnda. Foreldrene kan også selv via sin advokat legge frem opplysninger i sitt tilsvarende.²⁷

Fylkesnemnda må foreta en samlet vurdering av all informasjon i saken og avgjøre om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, herunder om omsorgsovertakelsen vil være nødvendig og til barnets beste. I denne vurderingen vil det være av betydning om foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg i utlandet, eventuelt med bistand fra familie/nettverk eller utenlandske myndigheter.

²⁶ Se mer om samarbeid og informasjonsutveksling med utenlandske myndigheter i punkt 9.

²⁷ Jf. barnevernloven § 7-11.

4.2 Opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse

Dersom det er truffet et vedtak om omsorgsovertakelse, må omsorgsovertakelsen oppheves for at foreldrene lovlig skal kunne ta barnet med seg til utlandet. Dette gjelder også hvis foreldrene ønsker å få hjelp fra familie/nettverk eller myndigheter i utlandet til å ivareta barnet. Hvis foreldre tar barnet med seg ut av landet uten at omsorgsovertakelsen er opphevet, vil det være en ulovlig bortføring fra barnevernet.²⁸ Det er kun fylkesnemnda som kan oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse, jf. barnevernloven § 4-21. Fylkesnemnda kan kun tilbakeføre barnet til foreldrene, og ikke direkte til andre personer eller utenlandske myndigheter.²⁹

Endrede omstendigheter i barnet og familiens situasjon, kan tilsi at barneverntjenesten eller foreldre fremmer sak om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse. Noen foreldre kan ha hatt midlertidig arbeidstillatelse som utgår mens barnet er under barnevernets omsorg. Andre kan ha vært i en asylsøkerfase og foreldrene har fått avslag på søknad om oppholdstillatelse og må forlate Norge (se nærmere om dette i punkt 8). Dette er eksempler på vesentlige endringer i barnets situasjon som kan tilsi ny fylkesnemndsbehandling. Barneverntjenesten har et særlig ansvar for å vurdere om den bør fremme en sak for fylkesnemnda om opphevelse av omsorgsovertakelsen.

Fylkesnemnda skal oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse når det er overveiende sannsynlig at foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg. Avgjørelsen skal likevel ikke oppheves dersom barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet, se barnevernloven § 4-21 første ledd. Det skal legges avgjørende vekt på hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1 første ledd.

Det kan ikke utelukkes at foreldrene i noen tilfeller kan gi barnet forsvarlig omsorg med hjelp fra familie/nettverk eller myndigheter i utlandet. Dette må likevel vurderes opp mot barnets tilknytning til fosterhjemmet (eventuelt institusjonen). Det må foretas en konkret vurdering av om det vil være til barnets beste å oppheve et vedtak om omsorgsovertakelse. I denne vurderingen vil det være relevant å se hen til hva som var grunnlaget for omsorgsovertakelsen, hva slags oppfølging og omsorgssituasjon barnet kan få i utlandet, grunnen til at foreldrene skal reise fra Norge og hvorvidt samvær fastsatt av fylkesnemnda eller domstolen fortsatt kan la seg gjennomføre. Om barnet vil miste kontakt med familie og om det kan være vanskelig å ivareta barnets språk, religion og kultur er også relevante momenter.

5 Fosterhjemsplassing

5.1 Fosterhjemsplassing i barnets familie eller nære nettverk

Ved en frivillig plassering eller etter en omsorgsovertakelse flytter de fleste barn til et fosterhjem. I valg av fosterhjem til det enkelte barn skal det legges avgjørende vekt på hensynet til barnets beste. Det skal tas hensyn til barnets egenart og behov for omsorg i et stabilt miljø. Det skal også tas tilbørlig hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, hvor lenge det er trolig at plasseringen vil vare, og til om det er mulig og ønskelig at barnet har samvær og annen kontakt med foreldrene, jf. barnevernloven § 4-15.

²⁸ Se mer om bortføring fra barnevernet i punkt 13.2 og på: www.barnebortforing.no

²⁹ Ved norsk ratifikasjon av Haagkonvensjonen 1996 vil barnevernsaker kunne overføres til andre konvensjonsland, se punkt 1.8.

Barneverntjenesten må vurdere om fosterforeldrene har de nødvendige forutsetningene til å ivareta barnets særlige behov, se forskrift om fosterhjem (fosterhjemsforskriften).³⁰

At familiemedlemmer er fosterhjem for barnet, gir stabilitet og trygget for mange barn og kan gi større mulighet til å ivareta barnets språklige, kulturelle og religiøse bakgrunn. Å flytte til familie vil derfor for mange barn være til barnets beste.

Barneverntjenesten skal alltid vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterforeldre, jf. fosterhjemsforskriften § 4 annet ledd. Barneverntjenesten må derfor kartlegge muligheten for slike plasseringer. I utgangspunktet gjelder dette både der medlemmer av barnets familie eller nære nettverk selv ber om å bli vurdert, og der det ikke blir fremsatt et slikt ønske.

Også barnets familie eller nære nettverk må i utgangspunktet oppfylle de generelle kravene som stilles til fosterforeldre i fosterhjemsforskriften § 3.³¹ Disse kravene må imidlertid kunne fravikes noe dersom det utvilsomt er til barnets beste å bli plassert nettopp i familien eller nettverk. For eksempel ved plassering av et flyktningbarn hos slektninger, vil slektningene på grunn av sin situasjon ikke alltid oppfylle kravene til god økonomi, stor nok bolig, sosialt nettverk osv.

Departementet gjør oppmerksom på at det etter gjeldende regelverk ikke er regler for å plassere barn hos familie eller nettverk i utlandet som et tiltak etter barnevernloven. Se imidlertid punkt 4 om muligheten for alternativ oppfølging i utlandet.

5.2 Hensynet til barnets etniske, religiøse, språklige og kulturelle bakgrunn

Barneverntjenesten skal ta hensyn til barnets etniske, religiøse, språklige og kulturelle bakgrunn ved valg av fosterhjem. Dersom barnet tilhører en språklig eller religiøs minoritet, og ingen i familien eller nære nettverk kan være fosterforeldre, vil det ikke alltid være mulig å finne et fosterhjem som har samme bakgrunn som barnet. Fosterhjem som foreldrene klart motsetter seg, for eksempel av religiøse eller kulturelle grunner, bør unngås der det er mulig.

Hvis fosterforeldrene har en annen bakgrunn enn barnet, skal barneverntjenesten likevel ta hensyn til barnets etniske, religiøse, språklige og kulturelle bakgrunn når barnet bor i fosterhjem. Barneverntjenesten har ansvar for å følge opp barn som er plassert i fosterhjem. Barneverntjenesten må derfor vurdere om barnet har behov for tiltak for å ivareta for eksempel barnets språk eller kulturelle bakgrunn i det daglige. Noen barn og foreldre kan for eksempel ønske at barnet får språkopplæring i sitt morsmål eller at barnet får delta i aktiviteter knyttet til sin kulturelle bakgrunn. Barneverntjenesten kan samarbeide med foreldre og eventuelt utenlandske ambassader eller miljøer i Norge om gjennomføringen av tiltak. Barnet selv skal få mulighet til å medvirke i avgjørelser som gjelder barnet, jf. barnevernloven §§ 6-3 og § 4-1 annet ledd med tilhørende forskrift.

6 Samvær

6.1 Samvær på eget morsmål

Barn og foreldre har som hovedregel rett til samvær etter en omsorgsovertakelse, jf.

³⁰ Forskrift om fosterhjem: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659>

³¹ Fosterforeldrene må ha særlig evne, tid og overskudd til å gi barn et trygt og godt hjem. Fosterforeldrene må ha en stabil livssituasjon, alminnelig god helse og gode samarbeidsevner. De må også ha økonomi, bolig og sosialt nettverk som gir barn mulighet til livsutfoldelse. Fosterforeldre må ha god vandel og må legge frem uttømmende politiattest, se barnevernloven. § 6-10 tredje ledd.

barnevernloven § 4-19. Det er fylkesnemnda som beslutter om og hvor ofte det skal være samvær og om samvær skal gjennomføres med tilsyn.

Barn og foreldre kan i utgangspunktet kommunisere på sitt morsmål under samvær. Hvis fylkesnemnda beslutter at samvær skal gjennomføres med tilsyn, kan den også bestemme at det skal benyttes tolk under samværene.

6.2 Samvær med søsken

Når det er bestemt at søsken skal flytte i fosterhjem, skal barneverntjenesten tilstrebe å finne et fosterhjem som kan ta imot begge/alle barna, med mindre dette ikke er til barnas beste.

Når barn bor i fosterhjem skal barneverntjenesten legge til rette for samvær med søsken der hensynet til barnet ikke taler imot det. Dette fremgår uttrykkelig av barnevernloven § 4-16. Samvær med søsken vil kunne innebære kontinuitet og bevaring av (slekts)tilhørighet. Søsken er for mange en kilde til vennskap og emosjonell støtte i oppveksten. Søsken vil kunne ha positiv innflytelse på hverandres læring, utvikling og adferd. Samvær med søsken kan være av verdi både under plasseringen, med og uten tanke på senere tilbakeføring til foreldre, og for voksenlivet. Det er likevel viktig at ingen presses til samvær med søsken.

6.3 Samvær med øvrig familie

Det er en snever adgang til å få samværsrett fastsatt av fylkesnemnda for andre enn barnets foreldre. Dersom en eller begge foreldrene har en svært begrenset rett eller ingen rett til samvær, eller en eller begge av foreldrene er døde, kan slektninger, eller andre som barnet har sterk tilknytning til kreve at fylkesnemnda tar stilling til om vedkommende skal ha rett til samvær med barnet.

Slektninger eller andre som barnet har sterk tilknytning til som ønsker samvær med et barn i fosterhjem eller institusjon, kan likevel henvende seg til barneverntjenesten. Barneverntjenesten kan tillate samvær dersom de mener det er til barnets beste og det ikke er i strid med fylkesnemndas vedtak.

6.3 Dekning av utgifter til samvær når foreldre bor utenfor Norge

Den enkelte kommune skal sørge for de bevilgninger som er nødvendige for å yte tjenester og tiltak som kommunen har ansvar for etter barnevernloven, jf. barnevernloven § 9-1. Samvær er et tiltak etter loven, og kommunen skal derfor dekke de nødvendige midler til samvær. Dette utgangspunktet gjelder også dersom foreldre bor i utlandet.

Hvorvidt det er nødvendig å dekke foreldrenes reiseutgifter til samvær vil bero på en konkret helhetsvurdering av den enkelte sak. Det må blant annet vurderes hva som anses rimelig ut fra foreldrenes økonomiske situasjon. Andre momenter som kan være relevante i vurderingen er størrelsen på reisekostnadene, foreldrenes påvirkning av valg av plasseringssted for barnet, samværshyppigheten og om foreldrene er pålagt å betale oppfostringsbidrag, jf. barnevernloven § 9-2. Der foreldrene har lav eller ingen egen inntekt, kan en tenke seg situasjoner hvor selv små utgifter må dekkes av barneverntjenesten.

Samvær mellom barn og foreldre er viktig og det vil være uheldig hvis en samværsordning som vurderes å være til barnets beste, ikke lar seg gjennomføre på grunn av foreldrenes manglende evne til å dekke reiseutgiftene. Dette må imidlertid alltid vurderes konkret.

Dersom foreldre må forlate Norge på grunn av manglende oppholdstillatelse eller oppholdsrett, mens barnet er under barnevernets omsorg, er det etter departementets

oppfatning i utgangspunktet gode grunner til at barneverntjenesten dekker utgiftene til samvær. Dette vil imidlertid måtte avgjøres etter en konkret vurdering, blant annet sett hen til foreldrenes økonomi og begrunnelsen for at foreldrene forlot Norge.

En avgjørelse om dekning av utgifter i forbindelse med samvær er et enkeltvedtak. Avslag på dekning av utgifter kan derfor påklages til Fylkesmannen.

6.4 Visum for å ha samvær i Norge

Dersom foreldrene må reise ut av Norge på grunn av manglende oppholdstillatelse, kan det være vanskelig å gjennomføre samvær. For mange vil det være nødvendig med visum for å kunne reise til Norge, også for å utøve en samværsrett. Dette vil avhenge av hvilket land en forelder reiser til. Det er utlendingsmyndighetene som avgjør foreldrenes søknad om besøksvisum.

I utgangspunktet taler innvandringsregulerende hensyn mot at det gis visum til foreldre som har fått endelig avslag på sin søknad om beskyttelse (asyl). Etter utlendingsloven skal det imidlertid særlig legges vekt på barns behov for kontakt med foreldrene ved avveiningen av om det skal gis Schengenvisum. Det føres derfor en liberal visumpraksis i UDI når formålet med besøket i Norge er å utøve samvær med barn.

7 Samarbeid med utlendingsmyndighetene

7.1 Barnevernmyndighetene og utlendingsmyndighetene

Det er barnevernmyndighetene som har kompetanse til å treffe barnevernvedtak. Fylkesnemnda, eventuelt domstolen ved en anke, kan bestemme at barneverntjenesten skal overta omsorgen for et barn. Utlendingsmyndighetene, ved Utlendingsdirektoratet (UDI) og eventuelt klageinstansen Utlendingsnemnda (UNE) avgjør om barn og foreldre som har søkt beskyttelse (asyl) kan få oppholdstillatelse i Norge.

Hensynet til barnets beste er et grunnleggende prinsipp for avgjørelser som treffes både av barnevernmyndighetene og utlendingsmyndighetene. Det er viktig at begge instanser er godt opplyst om barnet og familiens situasjon før det tas avgjørelser som berører barnet. Det er derfor viktig at det er en god dialog mellom barnevernmyndighetene og utlendingsmyndighetene når en familie har både en utlendingssak og en barnevernsak, og at dialogen etableres så tidlig som mulig.

7.2 Innhenting av opplysninger fra utlendingsmyndighetene og mottak

Dersom barneverntjenesten er bekymret for et barn og barnet og familien har en pågående utlendingssak, eller barneverntjenesten er i tvil om familiens oppholdsstatus, skal barneverntjenesten så tidlig som mulig i undersøkelsessaken ta kontakt med utlendingsmyndighetene. Utlendingsdirektoratet (UDI) eller Utlendingsnemnda (UNE) vil ha informasjon om status i barnet og foreldres utlendingssak. Barneverntjenesten har en plikt til å få barnevernsaken tilstrekkelig opplyst. Hvis familien har en utlendingssak vil opplysninger om status i utlendingssaken være særlig relevante ved vurderingen av familiens situasjon og eventuelle behov for barneverntiltak. Utlendingsmyndighetene har også annen informasjon som kan være relevant for barnevernsaken og vurderingen av hensynet til barnets beste, for

eksempel om familie og forholdene i hjemlandet.³² Taushetspliktreglene er ikke til hinder for at barneverntjenesten innhenter informasjon fra utlendingsmyndighetene for å opplyse barnevernsaken.

Barneverntjenesten bør også innhente informasjon og samarbeide med asylmottaket hvis familien bor på et mottak. Mottaksansatte kan for eksempel ha relevante opplysninger om barnets omsorgssituasjon basert på observasjoner eller på bakgrunn av samtaler med familien.

7.3 Utgivelse av opplysninger om barnevernsaken til utlendingsmyndighetene

Prinsippet om barnets beste er et grunnleggende hensyn når utlendingsmyndighetene vurderer vilkårene for om barn og foreldre kan få oppholdstillatelse etter utlendingsloven.

Opplysninger som ligger til grunn for et vedtak etter barnevernloven og hvorvidt barnet kan sikres nødvendig og forsvarlig omsorg i hjemlandet, er omstendigheter som vektlegges ved denne vurderingen. Det er derfor viktig for utlendingsmyndighetene å vite om det foreligger en barnevernsak, også når saken er på et tidlig stadium, f.eks. i en undersøkelsesfase eller når det vurderes eller vedtas hjelpetiltak. Det vil være spesielt viktig at utlendingsmyndighetene er kjent med at barneverntjenesten vurderer å fremme sak om omsorgsovertakelse. Utfallet av utlendingssaken vil også kunne ha betydning for hvordan barnevernsaken vurderes.

Barneverntjenesten har som hovedregel taushetsplikt om opplysninger i barnevernsaker, også overfor andre norske myndigheter.³³ Formidling av opplysninger fra barneverntjenesten til utlendingsmyndighetene bør derfor som hovedregel skje med samtykke fra foreldrene og barn som er part i saken. Barneverntjenesten kan gi opplysninger til andre dersom den som har krav på taushet samtykker, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 1.

Barneverntjenesten bør informere foreldrene om viktigheten av at utlendingsmyndighetene gjøres kjent med at det foreligger en barnevernsak. Det er viktig at alle relevante opplysninger om familiens situasjon er kjent for UDI/UNE. Opplysninger om barnevernsaken kan få betydning for utfallet av utlendingssaken. Dersom familien søker asyl, kan opplysninger om barnevernsaken også være nødvendig for å tilby familien et tilpasset botilbud eller andre ytelser. Barneverntjenesten bør forsøke å innhente samtykke fra foreldrene dersom barneverntjenesten ønsker å gi opplysninger til utlendingsmyndighetene.

Barneverntjenesten kan også gi opplysninger til andre forvaltningsorganer uten foreldrenes samtykke dersom det er nødvendig for å fremme barneverntjenestens oppgaver eller for å forebygge vesentlig skade for liv eller alvorlig skade for noens helse, jf. barnevernloven § 6-7 tredje ledd. Dette innebærer at barneverntjenesten kan gi opplysninger til utlendingsmyndighetene, blant annet om en persons forbindelse med barnevernet og om avgjørelser som er truffet, hvis opplysninger blir gitt for å fremme barneverntjenestens oppgaver. Barneverntjenestens hovedoppgave er å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid.

Barneverntjenesten har derfor et sentralt ansvar for å ivareta og beskytte barn i utsatte livssituasjoner. Dette innebærer at det kan være aktuelt å gi opplysninger om en barnevernsak til utlendingsmyndighetene i forbindelse med behandlingen av barnets og foreldrenes

³² Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (landinfo) har mye generell informasjon om forholdene i ulike land. Landinfo har også informasjon om ulike kulturelle forhold rundt omsorgen for barn og om barnevern i andre land, se www.landinfo.no.

³³ Utgangspunktet er at informasjon i en barnevernsak er personlige forhold som er underlagt taushetsplikt etter barnevernloven § 6-7, jf. forvaltningsloven §§ 13 til 13e.

utlendingssak.³⁴ Slik formidling forutsetter at barneverntjenesten vurderer at det er nødvendig for å ivareta hensynet til barnet.

7.4 Særlig om samarbeid ved sak om omsorgsovertakelse

Dersom barneverntjenesten vurderer en omsorgsovertakelse er det spesielt viktig at barneverntjenesten innhenter relevant informasjon fra utlendingsmyndighetene. Slike opplysninger skal inngå i vurderingen av om barneverntjenesten fremmer sak om omsorgsovertakelse. Det vil også være viktig for utlendingsmyndighetene å få informasjon om barnevernsaken slik at de har alle relevante opplysninger for å vurdere hensynet til barnets beste i barn og foreldres utlendingssak.

Hvis barneverntjenesten vurderer å fremme sak om omsorgsovertakelse og familien har en pågående utlendingssak, typisk søknad om forlenget arbeidstillatelse eller søknad om asyl, bør barneverntjenesten kontakte utlendingsmyndighetene for å avklare om utlendingssaken kan gis prioritert behandling. På denne måten vil barneverntjenesten få klarlagt familiens oppholdsstatus før en eventuell sak om omsorgsovertakelse blir reist.

Utlendingsmyndighetene kan imidlertid ikke garantere at utlendingssaken kan prioriteres og behandles innenfor barnevernets tidsfrister. Dersom barneverntjenesten fremmer en sak for fylkesnemnda må opplysningene fra utlendingsmyndighetene legges frem for fylkesnemnda.

Hvis utlendingssaken ikke kan bli avgjort før sak om omsorgsovertakelse behandles i fylkesnemnda, kan utlendingsmyndighetene i stedet vurdere å stille utlendingssaken i bero eller gi foreldrene midlertidig oppholdstillatelse inntil sak om omsorgsovertakelse er behandlet.

Fylkesnemnda kan i et vedtak om omsorgsovertakelse forutsette at barneverntjenesten tar initiativ til at saken skal behandles på nytt hvis det skjer vesentlige endringer i barnets situasjon, for eksempel at barn og foreldre får ulikt utfall på søknad om opphold.

I tilfeller der barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet før en utlendingssak er avgjort, har barneverntjenesten et særlig ansvar for å ivareta barnets interesser, også i en utlendingssak. Etter en omsorgsovertakelse er det barneverntjenesten som har det løpende og helhetlige ansvaret for oppfølgingen av barnet, jf. barnevernloven § 4-16. Opplysninger som kan være viktige i utlendingssaken og som UDI/UNE bør gjøres kjent med, er blant annet:

- grunnlaget for og antatt varighet av omsorgsovertakelsen
- barnets tilknytning til og tildelt samvær med foreldre
- barnets tilknytning til fosterhjemmet

Slike opplysninger vil være relevant når utlendingsmyndighetene vurderer en utlendingssak. Dersom fylkesnemnda treffer vedtak om omsorgsovertakelse etter endelig avslag på søknaden om oppholdstillatelse, kan dette være grunnlag for å vurdere barnets (og eventuelt foreldrenes) utlendingssak på nytt. Opplysninger om barnevernsaken vil være en ny opplysning for utlendingsmyndighetene og foreldrene har i slike tilfeller mulighet til å be om omgjøring av avslagsvedtaket. Hensynet til barnets beste skal som nevnt også være et grunnleggende hensyn når utlendingsmyndighetene treffer vedtak etter utlendingsregelverket.

³⁴ Se departementets uttalelser i Ot.prp. nr. 28 (2007–2008) Lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester mv. (Omsorgen for enslige mindreårige asylsøkere inntil bosetting eller retur), side 49. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/otprp-nr-28-2007-2008-/id496950/>

8 Særlig om barnevernsaker når familier søker beskyttelse (asyl) eller har fått endelig avslag på søknad om oppholdstillatelse (ulovlig opphold)

8.1 Barneverntiltak når familier søker beskyttelse (asyl)³⁵

Norge er forpliktet etter FNs barnekonvensjon til å beskytte alle barn som oppholder seg i Norge, også barn som søker asyl. Det vil være et brudd på våre folkerettslige forpliktelser hvis barn i Norge blir utsatt for alvorlig omsorgssvikt uten at staten griper inn.

Barneverntjenesten skal følge de vanlige reglene for behandlingen av en barnevernsak når familien søker asyl i Norge. Det samme gjelder hvilke tiltak som barnevernet kan treffe. Det er imidlertid særlige forhold som det må tas hensyn i disse sakene.

Barnevernloven gjelder for alle barn som oppholder seg i Norge, også barn som er i en asylsøkerfase. Barnevernet skal ta barnets og familiens oppholdsstatus og situasjon med i en helhetsvurdering ved vurderingen av om og eventuelt hvilke tiltak som skal settes inn for å ivareta det enkelte barn. Det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet.

Familier i en asylsøkerfase er ofte i en sårbar og vanskelig situasjon. Det er utfordrende å komme til et fremmed land der man ikke kjenner språket, kulturen, og ikke har et nettverk eller arbeid å gå til. Mange opplever savn og traumer. Det kan også være en psykisk belastning å vente på utfallet av en asylsøknad, få et avslag eller et endelig avslag med plikt til å returnere til hjemlandet. Samlet sett kan en asylsøkersituasjon være en stor belastning og påvirke foreldrenes omsorgsevne, og slik sett være en situasjonsbestemt midlertidig svikt i omsorgsevnen. Dette må barneverntjenesten ta hensyn til og vurdere i møte med den enkelte familie. Mange foreldre vil kunne ha behov for særlig oppfølging og veiledning for å takle foreldrerollen i denne krevende situasjonen.

Det er viktig at barneverntjenesten følger opp bekymringsmeldinger fra mottaksansatte og innhenter nødvendige opplysninger fra utlendingsmyndigheter/asylmottak. Barneverntjenesten skal innhente informasjon fra utlendingsmyndighetene hvis familien har en pågående utlendingssak. Utlendingsmyndighetene har informasjon om status i utlendingssaken og kan ha annen informasjon om familiens situasjon og om familie eller forholdene i hjemlandet. Se nærmere om samarbeid med utlendingsmyndighetene i punkt 7.

Barneverntjenesten skal gi hjelpetiltak og treffe akuttvedtak for barn som har behov for det, også når barn bor i asylmottak. Det er særlig viktig at foreldre er godt informert om barnevernets arbeid og at de har fått mulighet til å samarbeide om hjelpetiltak. Foreldre og barn som er i en asylsøkerfase vil ofte ha liten kjennskap til det norske samfunnet og til barnevernet som en offentlig myndighet. Ansatte i barneverntjenesten må bruke god tid på å informere barn og foreldre om barnevernets oppgaver og arbeid, slik at foreldre forstår hvordan barnevernet kan hjelpe familien. Barnevernet må benytte kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer. Barn skal ikke brukes som tolk.

Noen foreldre kan komme fra kulturer som har et syn på barneoppdragelse som skiller seg fra det norske. I slike situasjoner er det viktig at barneverntjenesten bistår med foreldreveiledning

³⁵ Barnevernets ansvar for enslige mindreårige asylsøkere blir ikke behandlet særskilt i dette rundskrivet. Det vises til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet rundskriv Q-06/2010 Barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og andre mindreårige personer i mottak, omsorgssentre og kommuner: <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/barneverntjenestens-ansvar-for-enslige-m/id629534/>

som et hjelpetiltak.³⁶ Noen asylmottak kan også bidra med å la familien flytte til vanlige leiligheter knyttet til asylmottaket (såkalte desentraliserte mottak) dersom det er behov for ekstra støtte fra barneverntjenesten ved hjelpetiltak i hjemmet. Frivillig plassering i fosterhjem kombinert med foreldrestøttende tiltak kan noen ganger bidra til positive endringer i familien. Barneverntjenesten bør i denne sammenheng undersøke om barnet har annen familie eller nettverk i Norge, som barnet eventuelt kan bo hos for en midlertidig periode, jf. barnevernloven § 4-4 fjerde ledd og § 4-7. Se punkt 5.1 om fosterhjems plasseringer i familie og nært nettverk.

Dersom barneverntjenesten er alvorlig bekymret for barnet, er det viktig å undersøke om barnets omsorgssituasjon er situasjonsbestemt og om det er mulig å avhjelpe situasjonen med hjelpetiltak. Barneverntjenesten skal ikke fremme sak om omsorgsovertakelse dersom hjelpetiltak kan avhjelpe situasjonen. Hjelpetiltak vil ofte ikke være et reelt alternativ med mindre foreldrene har fått god informasjon og mulighet til å samarbeide.

I visse tilfeller vil det imidlertid være nødvendig og til barnets beste at det treffes vedtak om omsorgsovertakelse. Dette skal bero på en konkret vurdering i den enkelte sak. Ved vurderingen av en omsorgsovertakelse er det som nevnt nødvendig å se hen til den spesielle situasjonen familien er i når den søker asyl. Dersom barneverntjenesten vurderer omsorgsovertakelse er det spesielt viktig at barneverntjenesten innhenter relevant informasjon fra utlendingsmyndighetene og asylmottaket. Informasjon fra utlendingsmyndighetene må legges frem i en eventuell sak for fylkesnemnda. Se mer om samarbeid med utlendingsmyndighetene i punkt 7.

Fylkesnemnda kan, som nevnt, vedta at foreldre skal fratras foreldreansvaret og samtykke til adopsjon mot foreldrenes vilje. Dette er svært inngripende tiltak. Departementet mener at det kun i helt spesielle tilfeller kan treffes vedtak om fratakelse av foreldreansvaret når barnet og foreldrene ikke har permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett i Norge. Det må foretas en konkret vurdering ut ifra omstendighetene i den enkelte sak. Videre er departementet av den oppfatning at det ikke skal treffes vedtak om adopsjon mot foreldrenes vilje når barnet og foreldrene ikke har permanent oppholdstillatelse eller varig oppholdsrett i Norge.³⁷

Alternativ oppfølging i utlandet for barn når familiens asylsøknad er under behandling

Omtalen av alternativ oppfølging for barnet i utlandet i punkt 4 er utgangspunktet også i saker der barnefamilier søker asyl. Det er imidlertid enkelte særlige forhold som det må tas hensyn til i asylsakene.

Barnevernet kan ikke plassere barn i utlandet som et tiltak etter barnevernloven. Det er kun foreldre som, i kraft av sitt foreldreansvar, kan bestemme at barnet skal flytte til utlandet for å få oppfølging av familie/nettverk eller utenlandske myndigheter. Selv om barneverntjenesten ikke kan bestemme at et barn skal flytte til utlandet, kan barneverntjenesten samarbeide med foreldre og utenlandske myndigheter for å undersøke om det er best for barnet å få oppfølging i utlandet. Dersom barneverntjenesten vurderer at oppfølging i utlandet er til barnets beste, og foreldrene samtykker til en slik løsning, er det ikke behov for at barneverntjenesten fremmer sak om omsorgsovertakelse for fylkesnemnda med sikte på plassering i Norge.

³⁶ Mye generell informasjon om ulike kulturelle forhold rundt omsorgen for barn er tilgjengelig på landdatabasen til Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo): www.landinfo.no. Landinfo er administrativt underlagt UDI.

³⁷ Se punkt 3.5 og 3.6 om fratakelse av foreldreansvar og tvangsadopsjon.

Familier som søker asyl vil normalt ikke ønske å returnere til hjemlandet mens asylsøknaden er under behandling i Norge. Barn og foreldre som søker asyl har normalt rett til å oppholde seg i Norge mens asylsøknaden er til behandling hos UDI. Når et avslag fra UDI påklages til UNE vil familien ha rett til å oppholde seg i Norge mens klagen er til behandling, hvis UDI har gitt utsatt iverksettelse. Oppfølging i hjemlandet vil derfor som regel ikke være et reelt alternativ fordi foreldrene ikke ønsker at barnet/familien skal få oppfølging i hjemlandet. Det er derfor det ikke like aktuelt at barneverntjenesten på dette tidspunktet undersøker muligheten for at barnet kan få alternativ oppfølging i utlandet. Det er viktig at barneverntjenesten er i tett dialog med utlendingsmyndighetene i slike saker, se punkt 7.4.

Hvis foreldrene ønsker at barnet skal få oppfølging i utlandet som et alternativ til omsorgsovertakelse, skal barneverntjenesten undersøke dette nærmere. Hvor omfattende undersøkelser skal være, vil avhenge av omstendighetene i den enkelte sak. Barneverntjenesten må i slike tilfeller kontakte UDI/UNE som kan gi informasjon om utlendingssaken. Barneverntjenesten kan også kontakte Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (landinfo), som har generell informasjon om forholdene i ulike land og som også kan ha informasjon om barnevernet i landet.³⁸ Barneverntjenesten kan også kontakte norske utenriksstasjoner i det aktuelle landet for bistand.

Barneverntjenesten må forhøre seg med utlendingsmyndighetene dersom de ønsker å kontakte myndighetene i familiens hjemland. At en person søker asyl, er sensitiv informasjon og å kontakte utenlandske myndigheter kan være i strid med behovet for beskyttelse. Utlendingsmyndighetene er nærmest til å vurdere om det er forsvarlig at barneverntjenesten tar kontakt med utenlandske myndigheter i slike saker.³⁹

Departementet antar at det i praksis vil være få saker der det er aktuelt å undersøke alternativ oppfølging for barn i utlandet når familien har søkt asyl. Dette fordi familien da ønsker å oppholde seg i Norge.

8.2 Familier som har fått endelig avslag på søknad om oppholdstillatelse (ulovlig opphold)

Dersom både barn og foreldre får avslag på sin søknad om oppholdstillatelse har familien plikt til å forlate Norge. Hvis familien forlater Norge og barneverntjenesten er bekymret for barnets omsorgssituasjon, kan barneverntjenesten kontakte myndighetene i landet familien skal reise til og be dem om å følge opp barnet og familien. Barneverntjenesten må forhøre seg med utlendingsmyndighetene dersom de ønsker å kontakte myndighetene i familiens hjemland. At en person søker asyl, er sensitiv informasjon og å kontakte utenlandske myndigheter kan være i strid med behovet for beskyttelse.

Noen familier velger å bli i Norge og oppholde seg i landet ulovlig. Det er Politiets utlendingsenhet (PU) som, etter endelig avslag fra UDI og UNE, kan tvangsutsende utlendinger med ulovlig opphold. Barnevernet har ikke myndighet til å bestemme at et barn skal plasseres i utlandet som et tvangsvedtak eller at familien skal forlate Norge for å gi barnet omsorg i utlandet.

³⁸ Se www.landinfo.no.

³⁹ Se mer om samarbeid og informasjonsutveksling med utenlandske myndigheter i punkt 9, herunder punkt 9.3 om begrensninger i personopplysningsloven.

Barnevernet har etter barnevernloven plikt til å gi hjelp til alle barn som oppholder seg i Norge, også de som har ulovlig opphold. Barneverntjenesten skal gjennomgå meldinger, åpne undersøkelsessak og treffe nødvendige tiltak også for disse barna. Dersom barneverntjenesten er bekymret for et barn som den antar oppholder seg i Norge ulovlig, skal den innhente informasjon fra utlendingsmyndighetene både om utlendingssaken og annen relevant informasjon om barnet og familien. Barneverntjenesten bør også informere utlendingsmyndighetene om deres bekymring for barnets omsorgssituasjon.

Dersom familien ikke reiser frivillig eller ikke blir sendt ut av PU, og barneverntjenesten vurderer at barnet utsettes for alvorlig omsorgssvikt og at det er nødvendig og til barnets beste med en omsorgsovertakelse, skal barneverntjenesten fremme sak for fylkesnemnda.

Det er viktig at barneverntjenesten er i tett dialog med utlendingsmyndighetene i slike saker, blant annet om utsiktene for at familien vil bli uttransportert, hvis de ikke reiser frivillig. Se mer om samarbeid med utlendingsmyndighetene i punkt 7.

8.3 Saker hvor foreldre får avslag på asylsøknad og barnet får innvilget opphold

At barnet er under barneverntjenestens omsorg vil være en viktig opplysning for utlendingsmyndighetene ved vurderingen av om foreldrene kan få oppholdstillatelse. Foreldre har imidlertid ikke en rett til å få oppholdstillatelse i Norge alene av den grunn at barneverntjenesten har overtatt omsorgen for barnet. I noen få tilfeller kan et barn under barneverntjenestens omsorg ha fått oppholdstillatelse i Norge, mens foreldrene har fått avslag og dermed har plikt til å forlate landet.

Det er viktig med tett dialog mellom utlendingsmyndighetene og barneverntjenestene når familien har både en barnevernsak og en utlendingssak. I de få tilfellene hvor det treffes vedtak om omsorgsovertakelse og barnet får opphold og foreldrene får avslag, vil det være spesielt viktig at myndighetene er godt informert om utviklingen i saken og begrunnelsene for vedtak. Se også punkt 7.4.

Hvis det er truffet et vedtak om omsorgsovertakelse før asylsøknaden er avgjort, vil fylkesnemnda ofte ikke ha vurdert om omsorgsovertakelsen fortsatt vil være til barnets beste hvis foreldrene får avslag og skal returnere til hjemlandet. Både barneverntjenesten og foreldre kan i slike saker ta initiativ til å fremme sak om opphevelse av vedtaket om omsorgsovertakelse. At foreldrene skal forlate landet kan være en vesentlig endring i barnets situasjon som kan tilsi at fylkesnemnda bør vurdere saken på nytt i lys av de endrede omstendighetene.

Dersom fylkesnemnda treffer vedtak om omsorgsovertakelse etter endelig avslag på foreldrenes søknad om oppholdstillatelse, kan dette være grunnlag for å vurdere barnets og eventuelt foreldrenes utlendingssak på nytt. Dersom omsorgsovertakelsen er en ny opplysning for utlendingsmyndighetene har foreldrene mulighet til å be om omgjøring av avslagsvedtaket. Hensynet til barnets beste skal som nevnt også være et grunnleggende hensyn når utlendingsmyndighetene treffer vedtak etter utlendingsregelverket.

8.4 Saker der familier skal returneres til et annet land i Europa

Enkelte familier som kommer til Norge for å søke asyl skal returneres til et annet europeisk land fordi de har oppholdstillatelse i dette landet, eller fordi landet har ansvar for å behandle familiens søknad om beskyttelse i henhold til Dublin III-forordningen.

I tilfeller der barneverntjenesten er bekymret for et barns omsorgssituasjon, skal den kontakte UDI ved Dublinenheten. Kontakt med UDI vil gi barneverntjenesten mer informasjon om mulig tidsforløp som kan ha betydning for hvilke barneverntiltak som eventuelt settes inn. I dialog med UDI kan barneverntjenesten eventuelt kontakte barnevernmyndighetene i det landet familien skal reise til og anmode dem om å følge opp barnet.

9 Barneverntjenestens mulighet til å innhente informasjon fra utenlandske myndigheter

9.1 Innledning

Barnevernloven har ikke særskilte regler om samarbeid med andre land. Barnevernloven har heller ikke regler om å plassere barn i tiltak i utlandet, eller regler for å overføre en barnevernsak til et annet land. Barneverntjenesten kan likevel innenfor gjeldende regelverk innhente informasjon fra utenlandske myndigheter for å opplyse barnevernsaken og ivareta barnet. For eksempel kan barneverntjenesten ha behov for å innhente informasjon om foreldre eller omsorgspersoner i utlandet for å vurdere om et barneverntiltak i Norge er til barnets beste eller om det er best for barnet å få oppfølging i et annet land som barnet har sterkere tilknytning til.

Se punkt 10 om utenlandske myndigheters tilgang til informasjon i barnevernsaker.

9.2 Innhente informasjon for å opplyse barnevernsaken

I noen tilfeller kan barneverntjenesten vurdere at det er nødvendig å kontakte utenlandske myndigheter for å opplyse en barnevernsak, for eksempel hvis barnet har sterk tilknytning til et annet land og barneverntjenesten ønsker å undersøke om barnet har omsorgspersoner eller kan få annen oppfølging fra myndigheter i utlandet. I andre saker kan barneverntjenesten ønske å samarbeide med en utenriksstasjon for eksempel for å tilby språkundervisning eller en støttekontakt som snakker barnets morsmål.

For at barneverntjenesten skal kunne innhente informasjon fra utenlandske myndigheter vil det være nødvendig å gi opplysninger om at det foreligger en barnevernsak i Norge. Dette er i utgangspunktet taushetsbelagt informasjon som forhindrer barneverntjenesten i å ta kontakt med utenlandske myndigheter. Barneverntjenesten har likevel på visse vilkår adgang til å innhente informasjon i barnevernsaken fra utenlandske myndigheter.

Innhente informasjon med samtykke

Barneverntjenesten kan gi opplysninger til andre, også utenlandske myndigheter, hvis den som har krav på taushet samtykker. Dette innebærer at barneverntjenesten normalt kan gi ut og innhente informasjon hvis foreldre og barn som er part i saken samtykker. Dette følger av forvaltningsloven § 13 a nr. 1.

Innhente informasjon for å oppnå det formål opplysningene er gitt eller innhentet for

Etter forvaltningsloven § 13 b første ledd nr. 2 er barneverntjenestens taushetsplikt ikke til hinder for at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll. Bestemmelsen oppstiller ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan motta opplysningene. Barneverntjenesten har derfor mulighet til å utgi opplysninger etter denne bestemmelsen også til utenlandske myndigheter så lenge opplysningene utleveres for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for. Barneverntjenesten må foreta en konkret vurdering av om vilkårene for å utgi opplysninger er oppfylt.

Det sentrale formålet med barneverntjenestens arbeid er å ivareta og beskytte det enkelte barn. For eksempel vil barneverntjenesten kunne henvende seg til utenlandske myndigheter i en sak dersom barneverntjenesten antar at utenlandske myndigheter har relevante opplysninger for barnevernsaken. For å kunne gi opplysningene om barnevernsaken til utenlandske myndigheter må formålet være å ivareta barnet på best mulig måte.

Barneverntjenesten bør alltid forsøke å innhente samtykke fra barnets foreldre før den utgir opplysninger til utenlandske myndigheter. Dersom foreldrene ikke samtykker, må barneverntjenesten vurdere konkret om det er anledning til å utgi opplysninger. Barneverntjenesten kan ikke gi ut flere opplysninger enn det som er nødvendig.

9.3 Begrensninger i personopplysningsloven

En forutsetning for å kunne gi ut personopplysninger, er at mottakerlandet har en forsvarlig behandling av personopplysninger. Opplysninger kan imidlertid gis til land som ikke har en forsvarlig behandling av personopplysninger dersom den som opplysningene gjelder samtykker, eller dersom overføring av opplysninger er nødvendig for å ivareta vedkommendes vitale interesser. Dette følger av personopplysningsloven §§ 29 og 30.

Hvis barneverntjenesten er i tvil om mottakerlandet har en forsvarlig behandling av personopplysninger eller om barneverntjenesten har hjemmel til å utgi opplysninger, kan barneverntjenesten kontakte Fylkesmannen eller Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet for bistand.

Dersom barneverntjenesten er i tvil om det er forsvarlig å ta kontakt med utenlandske myndigheter når familien har søkt asyl i Norge, er det viktig at barneverntjenesten tar kontakt med utlendingsmyndighetene.

10 Utenlandske myndigheters tilgang til informasjon i en barnevernsak

10.1 Utenlandske myndigheter er ikke part i en barnevernsak

Barneverntjenesten og foreldre og barn over 15 år er parter i en barnevernsak og har tilgang til sakens dokumenter. Barn har partsrettigheter også før fylte 15 år hvis det gjelder vedtak om tvangsplassering på institusjon for alvorlige atferdsvansker, eller hvis fylkesnemnda har tilkjent barnet partsrettigheter. Utenlandske myndigheter, herunder utenriksstasjoner er ikke part i en barnevernsak og har som et utgangspunkt ikke tilgang til opplysninger i saken.

10.2 Tilgang til opplysninger fra en privat part

Foreldre og barn som er part i saken (heretter de private parter) har rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Barneverntjenesten kan imidlertid unnta visse opplysninger i saksdokumentene fra en part etter reglene i forvaltningsloven §§ 18 og 19, for eksempel opplysninger om andre personers helseforhold som ikke er av vesentlig betydning for parten selv.

En privat part som ønsker bistand fra utenlandske myndigheter kan selv velge å gi utenriksstasjonen innsyn i de dokumentene parten selv har tilgang til. Utenlandske myndigheter kan henvende seg direkte til den private part eller dens advokat.

10.3 Tilgang til opplysninger fra barneverntjenesten

Utenlandske myndigheter kan begjære innsyn i saksdokumenter hos barneverntjenesten. Barneverntjenesten må behandle innsynsbegjæringen på vanlig måte etter reglene i offentleglova og forvaltningsloven.

Barneverntjenesten kan som en hovedregel ikke utgi taushetsbelagte opplysninger til utenlandske myndigheter fordi de ikke er part i saken. Barneverntjenesten kan midlertid utgi opplysninger hvis den som har krav på taushet samtykker, eller hvis opplysningene gis ut for å oppnå det formålet de er gitt eller innhentet for, jf. nedenfor. Dersom barneverntjenesten avslår et krav om innsyn, kan vedtaket påklages til fylkesmannen. Dette skal barneverntjenesten opplyse utenlandske myndighetene om.

Utgi opplysninger ved samtykke

Barneverntjenesten taushetsplikt er ikke til hinder for at utenlandske myndigheter får tilgang til opplysninger hvis den eller de som har krav på taushet samtykker. Dette følger av forvaltningsloven § 13 a nr. 1. Dette innebærer at barneverntjenesten kan utgi opplysninger om en forelder i en barnevernsak, hvis vedkommende samtykker til det. For at barneverntjenesten skal kunne gi opplysninger om barnet, må begge foreldre og barn som er part i saken, samtykke.

Opplysninger i dokumenter i barnevernsaker vil kunne gjelde flere personer enn de som er parter i saken. Dersom det er problematisk å innhente samtykke fra de berørte, må slike opplysninger unntas.

Eksempel:

Far og mor er part i barnevernsaken for deres barn som er under barnevernets omsorg. Mor er utenlandsk statsborger og ønsker bistand fra sin utenriksstasjon. Utenriksstasjonen ber barneverntjenesten om innsyn i saksdokumentene. Mor samtykker til at barneverntjenesten skal utgi opplysninger i barnevernsaken til utenriksstasjonen. Barneverntjenesten bør i slike tilfeller henvende seg til far og undersøke om han også samtykker til at utenriksstasjonen får tilgang til opplysningene. Hvis barnet er part i saken skal også barnet samtykke. Hvis far og barn som er part i saken samtykker skal barneverntjenesten utgi opplysningene. Dette følger av offentleglova § 13.

Utgi opplysninger for å oppnå det formål opplysningene er gitt eller innhentet for

Ifølge forvaltningsloven har barneverntjenesten adgang til å gi ut ellers taushetsbelagte opplysninger hvis opplysningene gis ut for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for. Dette følger av forvaltningsloven § 13 b nr. 2. Opplysninger kan gis ut blant annet i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll. Bestemmelsen oppstiller ingen begrensninger med hensyn til hvem som kan motta opplysningene. Barneverntjenesten har derfor mulighet til å utgi opplysninger etter denne bestemmelsen også til utenlandske myndigheter så lenge opplysningene utleveres for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for. Barneverntjenesten må foreta en konkret vurdering av om vilkårene for å utgi opplysninger er oppfylt.

Formålet med at barneverntjenesten får og innhenter opplysninger om barn og familier er å ivareta og beskytte barnet. Barneverntjenesten kan ikke utgi opplysninger etter denne bestemmelsen kun ut fra det formål at utenlandske myndigheter ønsker å være orientert om saken.

Bestemmelsen vil være mest relevant når barneverntjenesten ønsker å innhente opplysninger fra utenlandske myndigheter for å opplyse barnevernsaken, se punkt 9.

Møter med barneverntjenesten for å få informasjon om en barnevernsak

Utenlandske myndigheter kan også be om å møte barneverntjenesten for å diskutere eller få informasjon om en konkret barnevernsak. Barneverntjenesten må i slike tilfeller foreta de samme vurderingene som beskrevet overfor. Enten må den private part samtykke i at utenlandske myndigheter får tilgang til informasjon, eller barneverntjenesten må vurdere at formålet med å utveksle informasjon med utenlandske myndigheter er for å ivareta og beskytte barnet i barnevernsaken. Dersom utenlandske myndigheter skal delta i møter med barneverntjenesten som fullmektig for den private part gjelder egne regler, se punkt 11.

Barneverntjenesten kan gi generell informasjon

Barneverntjenesten kan alltid gi generell informasjon til utenlandske myndigheter om det norske barnevernssystemet og barnevernets arbeid, selv om taushetspliktreglene kan være til hinder for å gi informasjon om enkeltsaker. Barneverntjenesten bør innen rammen av taushetsplikten søke å imøtegå opplysninger som fremstår som feilaktige eller som bidrar til en skjev fremstilling av saken.

11 Fullmektig for den private part

11.1 Rett til å bli representert ved advokat eller annen fullmektig

Private parter har rett til gratis bistand fra en advokat i tvangssaker for fylkesnemnda og domstolen. På et tidlig stadium i en barnevernsak, eller i mindre alvorlige saker, er private parter ofte ikke representert ved en advokat.

Det følger imidlertid av forvaltningsloven § 12 at den private part har rett til å la seg bistå av en advokat eller annen fullmektig på alle trinn av barneverntjenestens saksbehandling. Utgifter til slik representasjon må dekkes av den private part. Den private part kan for eksempel velge en representant fra en utenriksstasjon som fullmektig i barnevernsaker.⁴⁰ Bistand fra en utenriksstasjon bør ikke erstatte juridisk bistand.

Fullmektig som ikke er advokat, skal legge frem skriftlig fullmakt. Advokater behøver ikke å legge frem skriftlig fullmakt, med mindre barneverntjenesten finner grunn til å kreve det. En fullmektig som blir kjent med opplysningene i saken kan bare bruke opplysningene i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta partens interesser i saken. Dette følger av forvaltningsloven § 13 b annet ledd. Barneverntjenesten skal gjøre fullmektigen oppmerksom på denne taushetsplikten.

11.2 Fullmektigens tilgang til opplysninger

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter, dette følger av forvaltningsloven § 13 b nr. 1.

Det følger av forvaltningsloven § 12 at alle henvendelser i en sak kan gjøres ved fullmektig. Dersom utenriksstasjonen opptrer som fullmektig, på vegne av den privat part, har derfor utenriksstasjonen tilgang til de dokumenter parten har rett til å gjøre seg kjent med, så fremt dette fremgår av fullmakten. En privat part kan bestemme at alle meddelelser og henvendelser fra barneverntjenesten skal skje til partens fullmektig. Parten kan kreve å bli informert ved siden av eller i stedet for fullmektigen.

⁴⁰ Se under om konsulær bistand i barnevernsaker i punkt 12.

11.3 Fullmektigens deltakelse i møter med barneverntjenesten

En privat part har rett til å ha med seg en fullmektig når han møter personlig for barneverntjenesten. Hvis en privat part, for eksempel en far i en barnevernsak, har en representant fra utenlandske myndigheter (utenriksstasjon) som fullmektig, kan ikke barneverntjenesten nekte at fullmektigen er med på møter.

Fullmektigen kan være til stede i møter med andre private parter eller barnet. Barneverntjenesten kan imidlertid ikke pålegge andre private parter å være tilstede sammen med den andre partens fullmektig. Hvis de øvrige parter, eller barnet, motsetter seg å delta på møte fordi fullmektigen er tilstede, bør barneverntjenesten forsøke å finne en hensiktsmessig måte å gjennomføre møtet på. For eksempel kan fullmektigen være tilstede på deler av møtet.

11.4 Flere fullmektiger

Det er ikke regulert i forvaltningsloven om en privat part har rett til å ha to fullmektiger, for eksempel både en representant fra en utenriksstasjon som fullmektig og en egen advokat. Sivilombudsmannen har uttalt at det må foreligge sterke grunner for å nekte en part å møte med mer enn en representant. Det kan være aktuelt med flere fullmektiger hvis det er en omfattende sak og fullmektigene har ulik ekspertise på området. Barneverntjenesten bør tillegge den private parts syn vesentlig vekt.

Dersom flere private parter skal delta i møtet og motsetter seg at en part skal stille med to fullmektiger, må barneverntjenesten vurdere konkret om begge fullmektigene kan være til stede. Det må vektlegges om to fullmektiger kan medføre en belastning for øvrige private parter eller barnet. Hensynet til barnets beste skal tillegges avgjørende vekt.

12 Konsulær bistand i barnevernsaker

12.1 Innledning

Norge er part i Wien-konvensjonen om konsulært samkvem av 1963 (konsulærkonvensjonen). Konsulærkonvensjonen legger til rette for at konsulær stasjon skal kunne yte bistand til sine statsborgere i utlandet. Den konsulære stasjonen kan være barnets ambassade, generalkonsulat eller konsulat (heretter utenriksstasjoner). Konsulær bistand defineres gjerne som de tjenester et lands myndigheter tilbyr sine borgere i utlandet. Konsulærkonvensjonen har bestemmelser om blant annet varslingsinformasjon om og tilgang til sine statsborgere i utlandet.

Utenriksstasjoners bistand og støtte til foreldre og barn i barnevernsaker kan være verdifull, blant annet hvis familien ikke behersker norsk eller har liten kjennskap til det norske samfunn og barnevernets arbeid. Barneverntjenesten bør opplyse foreldre om muligheten til å kontakte egen utenriksstasjon for bistand. Foreldre har alltid anledning til å kontakte utenriksstasjonen for bistand.

Dersom foreldre eller barn ønsker bistand fra en utenriksstasjon bør barneverntjenesten som en hovedregel tilrettelegge for det. Konsulær bistand er først og fremst en rett for borgerne av en fremmed stat, og ikke utenlandske myndigheters rett som sådan.

Etter konsulærkonvensjonen har utenriksstasjoner som et generelt utgangspunkt rett til fritt å kunne kommunisere med og ha tilgang til sine borgere i utlandet. Der barnet eller foreldrene ønsker konsulær bistand vil det normalt ikke være anledning til å nekte utenriksstasjoner kommunikasjon og tilgang. Tidlig konsulær kontakt i barnevernsaker kan i mange tilfeller

bidra til sakens opplysning og ivaretagelse av barnets kulturelle og språklige behov. En konsulær representant kan ikke erstatte bruk av tolk.

Konsulærkonvensjonen må imidlertid tolkes i lys av andre og senere folkerettslige forpliktelser, herunder FNs barnekonvensjon. Utenriksstasjoners mulighet til å ivareta egne borgeres interesser i Norge må også skje innenfor rammen av norsk lov, blant annet barnevernloven og forvaltningsloven.

12.2 Utenlandske utenriksstasjoners deltakelse i møter med barneverntjenesten

12.2.1 Deltakelse i møter når foreldre eller barn ønsker det

Dersom en privat part ikke har en representant fra utenriksstasjonen som fullmektig, men likevel ønsker konsulær bistand i enkelte møter med barneverntjenesten, skal parten som hovedregel ha adgang til det. Utenriksstasjonen kan være en viktig støtte og ressurs for foreldre og barn. Utenriksstasjonen kan bidra til sakens opplysning. Barneverntjenesten bør ha vektige grunner dersom de vil nekte en part å ha med seg en konsulær representant for å ivareta sine interesser i saken. Barneverntjenesten skal legge avgjørende vekt på hensynet til barnets beste.

Utenriksstasjonen kan være kjent med opplysninger i barnevernsaken gjennom informasjon fra en privat part. For at barneverntjenesten i et møte skal kunne gi nye personsensitive opplysninger om barnet (evt. også den andre forelderen) forutsetter det at begge foreldre samtykker til det. Hvis barnet er part i saken må også barnet samtykke.

Dersom flere private parter skal delta i møtet, må partene samtykke til at en konsulær representant skal være til stede. Barn som ikke er part i saken skal bli informert og gis anledning til å uttale seg.

En konsulær representant som opptrer i konsulært øyemed er ikke en parts fullmektig i forvaltningslovens forstand, med mindre dette avtales særskilt. Det gjelder derfor ikke noe krav om fullmakt for å ha en konsulær representant. Imidlertid kan det kreves at vedkommende legger fram diplompass eller annen ID som viser at vedkommende tilhører den aktuelle utenriksstasjonen. En konsulær representant som ikke er en parts fullmektig vil ikke ha krav på å få utlevert sakens dokumenter.

For å hindre spredning av personopplysninger kan barneverntjenesten informere om at opplysninger gis under forutsetning om at de ikke offentliggjøres.

Dersom foreldrene ikke ønsker at en representant fra en utenriksstasjon skal være til stede bør barneverntjenesten ikke tillate at utenriksstasjoner er med på møter om enkeltsaker. Barneverntjenesten kan imidlertid alltid gi generell informasjon om det norske barnevernssystemet og barnevernets arbeid, selv om taushetspliktreglene kan være til hinder for å gi informasjon om enkeltsaker.

12.3 Utenlandske utenriksstasjoners tilstedeværelse i fylkesnemnda og domstolen

12.3.1 Tilstedeværelse i fylkesnemnda

Barnevernsaker er svært sensitive for dem de gjelder og saker om omsorgsovertakelse og andre tvangsvedtak i fylkesnemnda holdes som hovedregel for lukkede dører. Dette følger av

barnevernloven § 7-16 første ledd. Hvis representanter fra en utenriksstasjon anmoder om å være til stede under forhandlingene må fylkesnemnda vurdere dette konkret i den enkelte sak.

Når partene begjærer det eller samtykker, og fylkesnemnda finner dette ubetenkelig, følger det av barnevernloven § 7-16 annet ledd at fylkesnemnda kan beslutte at møtet skal holdes helt eller delvis for åpne dører. Dette er et strengt krav, der hensynet til barnets beste skal tillegges stor vekt. Det fremgår av forarbeidene til loven at det skal utvises stor tilbakeholdenhet med å tillate åpne dører. På bakgrunn av uttalelser i forarbeidene legges det til grunn at det er de private parter som må samtykke.

Fylkesnemnda har adgang til å la bestemte personer med tilknytning til en part være tilstede i fylkesnemnda. Det stilles også her vilkår om at partene begjærer det eller samtykker til det og at fylkesnemnda finner det ubetenkelig. Dette følger av barnevernloven § 7-16 tredje ledd bokstav a.

Bakgrunnen for denne bestemmelsen er å åpne for at en privat part, som støtte eller av andre akseptable grunner, skal kunne ha med seg for eksempel en nær slektning eller venn under forhandlingene. Fylkesnemnda må foreta en konkret vurdering der det særlig skal tas hensyn til om det vil medføre en belastning for barnet saken gjelder. Videre må det tas hensyn til om tilstedeværelsen vil gjøre det vanskelig for vitner å forklare seg fritt.

Det er et vilkår at samtlige private parter samtykker, altså må begge foreldre og barnet, hvis barnet er part, samtykke. Hvis barnet ikke er part skal barnet likevel høres og dets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Dersom barn og/eller foreldre ønsker å ha en representant fra utenriksstasjonen i fylkesnemnda, og eventuelle øvrige private parter samtykker, så er Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet av den oppfatning at konsulær tilstedeværelse som et utgangspunkt bør tillates. Dette forutsetter at tilstedeværelsen ikke medfører en belastning for barnet.

Utenriksstasjoner har til oppgave å bistå sine borgere i utlandet i møte med de lokale myndighetene. Utenriksstasjoner kan gi støtte og trygghet til utenlandske borgere som gjennomgår en alvorlig rettsprosess i et annet land. Utenriksstasjonen vil ikke ha noen formell rolle og kan ikke intervensere i forhandlingene. De tilstedeværende har taushetsplikt og referatforbud om det som kommer frem i møtet, med mindre fylkesnemnda bestemmer noe annet. Dette følger av barnevernloven § 7-16 fjerde ledd. Å tillate konsulær tilstedeværelse kan bidra til større tillit til at det norske barnevernsystemet ivaretar barn og foreldres rettsikkerhet på en betryggende måte.

Dersom foreldrene ønsker at representanter fra en utenriksstasjon skal være til stede, kan de henvende seg til fylkesnemnda. En utenriksstasjon kan også henvende seg direkte til fylkesnemnda.

12.3.2 Tilstedeværelse for en utenriksstasjon som er fullmektig for en privat part

Fylkesnemnda er et forvaltningsorgan og forvaltningsloven § 12 gir derfor som utgangspunkt den private part rett til å ha fullmektig. Det er imidlertid gitt særlige regler for behandlingen av saker i fylkesnemnda i barnevernloven kapittel 7. Det følger av § 7-8 at en privat part skal få oppnevnt en advokat som skal representere parten i en sak for fylkesnemnda. Det er imidlertid ikke særskilt lovregulert om en part har rett til å overvære forhandlingene i fylkesnemnda både med sin advokat og i tillegg en fullmektig, for eksempel en representant

fra utenriksstasjonen. En slik anmodning fra en privat part eller en utenriksstasjon må derfor vurderes konkret av fylkesnemnda.

12.3.3 Tilstedeværelse i domstolen

I en rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak gjelder tvistelovens regler. Sakens dokumenter er unntatt offentlighet og rettsmøter holdes for lukkede dører. Rettsmøter kan likevel holdes helt eller delvis for åpne dører dersom den private part begjærer det, og retten finner dette ubetenkelig ut fra hensynet til sakens opplysning, til den private part selv og andre. Dette følger av tvisteloven § 36-7. Det følger av forarbeidene til loven at adgangen til at rettsmøter kan holdes helt eller delvis for åpne dører er en snever unntaksregel.

I motsetning til i fylkesnemnda er det kun en privat part som kan fremsette en begjæring om at personer fra en utenriksstasjon (eller andre) kan følge rettsmøtet. Domstolen vil i stor grad foreta samme vurderinger som beskrevet under punkt 12.3.1.

12.3.4 Representanter fra utenriksstasjoner kan vitne i saken

Det er kun sakens parter som har krav på å være til stede i fylkesnemnda og domstolen og som har rett til å bli hørt og imøtegå kommunens anførsler. Dersom representanter fra en utenriksstasjon ønsker å uttale seg i saken, må vedkommende bli ført som vitne fra en privat eller offentlig part i saken.

En privat part bør rådføre seg med sin advokat om å føre en representant fra utenriksstasjonen som vitne. Partene har i utgangspunktet rett til å føre de bevis de ønsker, men fylkesnemnda og domstolen kan avskjære bevis etter reglene i tvisteloven.

12.4 Utenriksstasjoners rett til møte og kommunikasjon med barn under barnevernets omsorg. Varsel til barnets utenriksstasjon

12.4.1 Om konsulærkonvensjonen

Konsulærkonvensjonen artikkel 36 gir utenriksstasjoner som et generelt utgangspunkt rett til fritt å kunne kommunisere med og ha tilgang til (møte) sine borgere i utlandet. Også utenlandske statsborgere har som et utgangspunkt samme rett til å ha tilgang til og kommunisere med sin utenriksstasjon. Utenriksstasjoner har også en rett til å møte sine borgere som er i arrest, fengslet eller satt i varetektsarrest, eller tilbakeholdt på annen måte. Det er også regler om varslings til utenriksstasjoner i konvensjonens artikkel 37. Konsulær involvering vil kunne være verdifullt for barnet med hensyn til å ivareta barnets språklige og kulturelle utfordringer, sikre best mulig opplysning av saken og for å vurdere hvilke tiltak eller omsorgsløsninger som er til barnets beste.

12.4.2 Møte og kommunikasjon med barn plassert i fosterhjem eller institusjon etter vedtak om omsorgsovertakelse

Hvis en utenriksstasjon ønsker tilgang til eller kommunikasjon med et barn under barnevernets omsorg, må utenriksstasjonen kontakte barneverntjenesten. Når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven §§ 4-8 og 4-12, er det barneverntjenesten som avgjør hvem barnet kan møte eller kommunisere med. Det samme gjelder ved akuttvedtak etter barnevernloven § 4-6 annet ledd.

En henvendelse fra en utenriksstasjon om å møte et barn må vurderes konkret av barneverntjenesten. I barneverntjenestens vurdering må det tas hensyn til omstendighetene i den enkelte sak og barnets og foreldrenes synspunkter. Dersom barnet selv ønsker å møte representantene fra utenriksstasjonen bør dette tillegges stor vekt. Hvis barnet og foreldrene

ønsker at barnet skal møte representanter fra en utenriksstasjon, kan barneverntjenesten kun i unntakstilfeller nekte dette. Det må i tilfelle foreligge konkrete omstendigheter som tilsier at et slikt møte ikke er til barnets beste.

12.4.3 Møte og kommunikasjon med barn tvangsplassert i institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker

Utenriksstasjoner har en rett til å møte og kommunisere med sine borgere som sitter i fengsel, varetektsarrest eller på annen måte er tilbakeholdt. Dette følger av Konsulærkonvensjonen artikkel 36 nr. 1 c. Når barn er tvangsplassert på en institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker etter barnevernloven § 4-24 taler de samme hensyn for at utenriksstasjonen skal få møte barnet. Det legges derfor til grunn at representanter fra en utenriksstasjon i utgangspunktet skal få møte barnet dersom foreldrene og barnet selv samtykker. Barnets og foreldrenes ønske skal tillegges stor vekt, og et møte skal ikke finne sted hvis barnet og foreldrene ikke samtykker. Det samme gjelder ved akutt plasseringer etter § 4-25 annet ledd.

Konsulærkonvensjonen må tolkes i lys av FNs barnekonvensjon. Barneverntjenesten vil unntaksvis kunne nekte eller begrense tilgang og kommunikasjon dersom det foreligger konkrete omstendigheter som tilsier at det ikke er til barnets beste.

12.4.4 Avslag - ikke enkeltvedtak som kan påklages

Dersom barneverntjenesten ikke tillater at en utenriksstasjonen får møte barn under barnevernets omsorg, er denne avgjørelse ikke et enkeltvedtak som kan påklages etter forvaltningsloven. Foreldre, barn eller utenriksstasjoner som er uenig i barneverntjenestens vurdering, kan likevel henvende seg til fylkesmannen.

Fylkesmannen kan vurdere forholdet og eventuelt gi råd og veiledning til kommunen.

12.4.5 Varsel til utenriksstasjonen ved oppnevning av verge eller formynder

Det følger av Konsulærkonvensjonen at utlendingens konsulære stasjon skal underrettes når det vurderes å oppnevnes en verge eller formynder for vedkommende. Dette følger av Konsulærkonvensjonen artikkel 37 b. Det foreligger derfor en varslingsplikt for barneverntjenesten når den fremmer sak om fratakelse av foreldreansvaret eller tvangsadopsjon for et barn med utenlandsk statsborgerskap. I slike tilfeller skal det oppnevnes ny verge for barnet. I tillegg foreligger det en varslingsplikt når det vurderes å oppnevne verge for å ivareta barnets formue.

Varslingsplikten må imidlertid tolkes i lys av andre folkerettslige forpliktelser, særlig FNs barnekonvensjon. Før utenriksstasjonen varsles bør barneverntjenesten spørre foreldrene og barnet selv om de ønsker at barnets utenriksstasjon blir informert. Både foreldrenes og barnets synspunkter skal tillegges stor vekt.

Dersom foreldre og barn ønsker at barnets utenriksstasjon skal varsles, kan barneverntjenesten kun i unntakstilfeller la være å varsle barnets utenriksstasjon. Det må i tilfelle foreligge sterke og konkrete grunner som tilsier at konsulær varsling ikke er til barnets beste. At varsling vil medføre en viss grad av merarbeid i form av tilrettelegging for kontakt er ikke et grunnlag for å unnlate varsling.

12.4.6 Varsel til utenriksstasjonen ved sak om omsorgsovertakelse

Konsulærkonvensjonen utløser ikke en plikt til å varsle i sak om omsorgsovertakelse etter §§ 4-8 og 4-12. Ved en omsorgsovertakelse beholder foreldrene foreldreansvaret for barnet.

Mange utenriksstasjoner krever likevel å bli informert hvis utenlandske statsborgere kommer under barnevernets omsorg. Etter konsulærkonvensjonen artikkel 36 har representanter for en utenriksstasjon rett til å møte egne borgere som er internert, i varetekt eller i fengsel, men bestemmelsen anses ikke å gi utenriksstasjoner et krav på å bli informert om utenlandske barn som barnevernet overtar omsorgen for.

Barneverntjenesten må likevel rutinemessig spørre foreldrene om de ønsker at deres konsulære stasjon blir varslet når de fremmer en sak om omsorgsovertakelse. Varsel til konsulære myndigheter er i utgangspunktet i barnets interesse. Både foreldre og barnets synspunkter skal tillegges stor vekt for om varsel skal gis.

Barneverntjenesten bør også spørre foreldre om de ønsker at deres konsulære stasjon skal varsles hvis barneverntjenestens leder eller påtalemyndigheten i akutt situasjoner treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet, jf. barnevernloven §§ 4-6 annet ledd og 4-9.

12.4.7 Varsel ved tvangsplasseringer av barn med alvorlige atferdsvansker

På bakgrunn av Konsulærkonvensjonen artikkel 36 nr. 1 b legges det til grunn at i saker om tvangsplassering av barn på institusjon for alvorlige atferdsvansker, jf. barnevernloven § 4-24 skal barnets utenriksstasjon som et utgangspunkt varsles om at barnet er tvangsplassert på institusjon, hvis barn og foreldre ønsker det. Varsel skal ikke gis hvis barn og foreldre ikke ønsker det. Dette gjelder også ved akutt plasseringer etter § 4-25 annet ledd.

Barneverntjenesten skal opplyse barnet og foreldre om muligheten til å informere utenriksstasjonen. Informasjon til konsulære myndigheter er i utgangspunktet i barnets interesse. Både foreldre og barnets synspunkter skal tillegges stor vekt. Barneverntjenesten kan unntaksvis la være å varsle utenriksstasjonen hvis det foreligger konkrete omstendigheter som tilsier at varsling ikke er til barnets beste.

12.4.8 Foreldre kan alltid kontakte utenriksstasjon

At barneverntjenesten ikke varsler/informerer barnets utenriksstasjon, forhindrer ikke foreldrene i å kontakte utenriksstasjonen, informere om saken og be om bistand.

13 Barn som forlater Norge

13.1 Bekymringsmelding til barnevernmyndigheter i utlandet

Dersom et barn ikke er under barnevernets omsorg, er det foreldrene som bestemmer om barnet skal reise eller flytte til utlandet.⁴¹ Dersom barneverntjenesten er bekymret for et barn som har forlatt Norge, og barnet ikke er under barnevernets omsorg⁴², kan barneverntjenesten melde bekymring til barnevernmyndighetene i landet barnet reiser til og anmode dem om å følge opp barnet og familien.

Å videreformidle bekymring til andre lands myndigheter vil kunne være en hensiktsmessig måte å avslutte en barnevernsak i Norge. Barneverntjenesten kan formidle bekymring til utenlandske myndigheter dersom barneverntjenesten mener det er forsvarlig og nødvendig for

⁴¹ Dette må skje etter reglene i barneloven, se §§ 40 og 41. Stortinget har vedtatt endringer i disse bestemmelsene, blant annet at barn over 12 år må samtykke for å flytte til utlandet uten en foreldre med foreldreansvar. Endringene vil tre i kraft når Norge tiltrer Haagkonvensjonen 1996, se punkt 1.8.

⁴² Gjelder både etter akuttvedtak og vedtak om omsorgsovertakelse, se mer i punkt 13.2.

å beskytte og ivareta barnet. Det er opp til de utenlandske myndighetene å avgjøre om og hvordan de vil følge opp en bekymringsmelding fra norske myndigheter.

Barneverntjenesten skal ikke gi ut flere opplysninger enn nødvendig. Det anbefales derfor at barneverntjenesten i den første meldingen til utenlandske myndigheter kort forklarer hva bekymringen består i og hvilke tiltak som eventuelt ble iverksatt før familien forlot Norge. Etter en nærmere dialog med utenlandske myndigheter kan barneverntjenesten vurdere å gi mer informasjon. Hvis barneverntjenesten er usikker på hvor de kan henvende seg, kan den ta kontakt med Utenriksdepartementet eller en norsk utenriksstasjon for bistand.

Dersom barneverntjenesten er bekymret for et barn som tidligere har søkt asyl i Norge, må den forhøre seg med utlendingsmyndighetene dersom den ønsker å kontakte utenlandske myndigheter. At en person har søkt asyl, er sensitiv informasjon og å kontakte utenlandske myndigheter kan være i strid med behovet for beskyttelse. Utlendingsmyndighetene er nærmest til å vurdere om det er forsvarlig at barneverntjenesten tar kontakt med utenlandske myndigheter i slike saker.⁴³

13.2 Bortføring fra barnevernet

Norge er tilsluttet to internasjonale konvensjoner om barnebortføring; Haagkonvensjonen av 25. oktober 1980 og Europarådskonvensjonen av 20. mai 1980. Begge konvensjonene er gjennomført i norsk rett ved lov av 8. juli 1988 nr. 72 (barnebortføringsloven). Det er i hovedsak Haagkonvensjonen 1980 som blir benyttet for å kreve barn tilbakelevert etter en bortføring. For å kreve barnet tilbakelevert etter Haagkonvensjonen 1980 må barnet være bosatt i Norge.

Når barneverntjenesten har overtatt omsorgen for et barn, vil det være en ulovlig barnebortføring å ta barnet med til utlandet uten barneverntjenestens samtykke. Dette gjelder dersom ett av følgende vedtak er fattet:

- Omsorgsovertakelse og eventuelt fratakelse av foreldreansvaret etter barnevernloven §§ 4-8 annet ledd, 4-12 og 4-20.
- Forbud mot flytting når barnet bor utenfor hjemmet etter barnevernloven § 4-8 første ledd.
- Plassering og tilbakeholdelse i institusjon uten samtykke etter barnevernloven § 4-24
- Midlertidige vedtak i akutt situasjoner etter barnevernloven §§ 4-6 annet ledd, 4-9 og 4-25.

Det er ikke et krav at vedtaket er endelig eller rettskraftig, men det må foreligge et gyldig vedtak.

Justis- og beredskapsdepartementet bistår i barnebortførings saker når barn er bortført til et land som har tiltrådt Haagkonvensjon 1980 og Europarådskonvensjonen 1980. Utenriksdepartementet bistår i barnebortførings saker til land som ikke er tilsluttet konvensjonene. Politiet bistår med å lokalisere barnet eller bortfører, og mottar anmeldelser og savnet-meldinger. Dersom et barn er bortført fra barnevernet, bør barneverntjenesten politianmelde forholdet og kontakte Justis- og beredskapsdepartementet eller Utenriksdepartementet for bistand.

⁴³ Se mer om samarbeid og informasjonsutveksling med utenlandske myndigheter i punkt 9, herunder punkt 9.3 om begrensninger i personopplysningsloven.

Dersom et barn er bortført etter at det er truffet et vedtak om omsorgsovertakelse etter § 4-8 eller § 4-12, men før vedtaket er iverksatt, er det viktig at barneverntjenesten henvender seg til fylkesnemnda for å få utsatt frist for å iverksette vedtaket. Vedtaket om omsorgsovertakelse faller bort dersom det ikke er iverksatt innen seks uker fra vedtakstidspunktet. Hvis vedtaket faller bort vil Norge ikke kunne kreve barnet tilbakeført etter konvensjonene. Fylkesnemnda kan utsette fristen for å iverksette vedtaket når det foreligger særlige grunner. At barnet er eller kan være bortført til utlandet, vil være en særlig grunn som tilsier fristforlengelse.

Stortinget vedtok i desember 2015 endringer i barne bortføringsloven, barnevernloven, straffeloven 2005 og rettshjelploven for å kunne løses barne bortførings saker raskere og mer effektivt og for å styrke barneperspektivet (Prop. 143L 2014-2015). Når lovendringene trer i kraft vil barnevernloven § 4-13 endres slik at det fremgår direkte av loven at et vedtak om omsorgsovertakelse gjelder for ett år når barneverntjenesten har igangsatt en barne bortførings sak. Fylkesnemndas leder vil kunne forlenge fristen ytterligere. Øvrige endringer i barnevernloven fremgår av Prop. 143 L (2014-2015).⁴⁴

Departementet vil gi nærmere informasjon om lovendringene når reglene trer i kraft.

For mer informasjon om barne bortføring se regjeringens hjemmeside:

www.barne bortføring.no

14 Råd og veiledning til barneverntjenesten

Barneverntjenesten kan kontakte fylkesmannen hvis den er usikker på hvordan den skal håndtere barnevernsaker der barn har tilknytning til andre land. Fylkesmannen kan bistå kommunene med råd og veiledning. Fylkesmannen kan også bistå barneverntjenesten ved å delta på møter med utenriksstasjoner eller ved medie henvendelser. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet kan gi veiledning om lov- og regelverk.

15 Kontaktinformasjon til relevante aktører

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Telefon: 22 24 90 90

Barnevernsavdelingen: 22 24 26 01

Postadresse: Postboks 8036 Dep 0030 Oslo

Epost: postmottak@bld.dep.no

Justis- og beredskapsdepartementet

Sentralbord: 22 24 90 90

Postadresse: Postboks 8005 Dep 0030 Oslo

Epost: postmottak@jd.dep.no

Utenriksdepartementet

Sentralbord: 23 95 00 00

Postadresse: Postboks 8114 Dep. N-0032 OSLO

Epost: post@mfa.no

⁴⁴<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-143-l-20142015/id2422887/>

Barne- ungdoms- og familieetaten

Epost: postmottak@bufetat.no

Postadresse: Postboks 2233, 3103 Tønsberg

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

<http://www.bufdir.no/barnevern/>

Telefon: 466 15 000

Postadresse: Postboks 2233, 3103 Tønsberg

Epost: postmottak@bufetat.no

Utlendingsdirektoratet (UDI)

www.udi.no/kontakt-oss/

Telefon: 23 35 15 00

Postadresse: Postboks 8108 Dep, 0032 Oslo

Epost: udi@udi.no

Fylkesmennene

For informasjon om de ulike fylkesmennene: www.fylkesmannen.no

Barneverntjenesten i kommunen

Kontaktinformasjon er tilgjengelig på Barnevernvakten: <http://barnevernvakten.no/kommune>

Fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker

Sentralenheten for fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker

Telefon: 23 32 10 00

Postadresse: Postboks 8199 Dep., 0034 Oslo

Epost: sentralenheten@fylkesnemnda.no

Utlendingsnemnda (UNE)

Telefon: 21 08 50 00

Postadresse: Postboks 8165 Dep., 0034 Oslo

Epost: postmottak@une.no

Ved barnebortføring

Besøk: www.barnebortforing.no

Justis og beredskapsdepartementet på telefon: 22 24 54 51. Epost:

barnebortforing@jd.dep.no.

Utenriksdepartementet på telefon 22 24 36 00. Epost: post@mfa.no.

Politiet der du er: 02800. Politiets nødtelefon: 112

Kripos på telefon: 23 20 88 88. E-post: post.kripos.desken@politiet.no